

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ВИБОРАМИ 25 ЖОВТНЯ 2020 РОКУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

РЕЗЮМЕ

- **Ключові події виборчого процесу в Одеській області в жовтні пов'язані з етапом висування та реєстрації кандидатів на місцевих виборах. Етап супроводжувався високим рівнем конфліктності, при цьому, показово, що суб'єкти виборчого процесу намагались вирішувати виборчі спори в правовому полі, активно оскаржуючи рішення територіальних виборчих комісій щодо процедур реєстрації кандидатів в судах.**
- **Процес реєстрації кандидатів Одеською міською територіальною виборчою комісією завершився для останньої визнанням систематичного порушення Конституції України, а також виборчого законодавства і достроковим припиненням повноважень всього складу комісії 13 жовтня Центральною виборчою комісією.**

Підставою для припинення повноважень всього складу комісії стало прийняття 11 жовтня Одеською ТВК рішень про реєстрацію виборчих списків місцевих організацій партій Наш Край, Блок Дмитра Голубова, а також рішення про реєстрацію кандидата на посаду міського голови Дмитра Голубова. Ці суб'єкти 8 та 9 жовтня повторно внесли документи на реєстрацію до комісії після відмови в реєстрації (Наш Край) та скасування рішень про реєстрацію за рішеннями суду (Блок Дмитра Голубова та кандидат на посаду міського голови від цієї організації партії).

- **Конфліктним був процес реєстрації кандидатів в депутати Подільської міської ради, де місцева організація партії Сила і Честь двічі оскаржувала в суді два рішення міської ТВК про відмову в реєстрації виборчих списків кандидатів, а також Южненської міської ради, де одразу три організації партії (Аграрна партія України, Довіряй Ділам та Партія Шарія) оскаржували відмову в реєстрації виборчих списків кандидатів на підставі встановлених комісією технічних помилок в поданих документах. Незаконність рішень цієї ТВК була встановлена за результатами розгляду спорів в суді.**
- **Загрозу для організації виборів представляє виконання повноважень Кароліно-Бугазькою сільською ТВК Білгород-Дністровського району, яка прийняла близько тридцяти рішень про відмову в реєстрації, а також**

скасування реєстрації кандидатів, протиправність яких була встановлена судом.

При цьому під питанням залишається неупередженість роботи Білгород-Дністровської районної ТВК, яка є комісією вищого рівня по відношенню до цієї сільської ТВК. Білгород-Дністровська районна ТВК, використовуючи своє право дострокового припинення повноважень членів сільської ТВК, достроково припинила повноваження семи членів Кароліно-Бугазької сільської ТВК належним чином не обґрунтувавши таке рішення, а також з порушенням процедури зробила заміни членів сільської ТВК. В обох випадках порушення були встановлені судом. В результаті, рішення Кароліно-Бугазької сільської ТВК про утворення ДВК та про затвердження тексту виборчого бюлетеня були скасовані в судовому порядку, оскільки були прийняті неповноважним складом сільської ТВК: тими членами сільської ТВК, введення до складу яких було визнано протиправним.

- За межами конфліктів, пов'язаних з процесом реєстрації кандидатів, чим ближчим є день голосування тим більш актуальним стає питання **забезпечення належних умов для організації голосування в умовах пандемії.**

За постановою Кабінету Міністрів України №846 від 14 вересня дільничні виборчі комісії 25 жовтня матимуть забезпечити додаткові заходи для безпечного голосування виборців, частина з яких потребує виділення бюджетних коштів.

Комунікація з районними, міськими та окремим сільськими та селищними ТВК в Одеській області свідчить про те, що **готовність ДВК до організації голосування 25 жовтня за вимогами, визначеними згаданою постановою КМУ не є співставною.**

На рівні великих міст є помірковані підстави вважати, що в частині матеріального забезпечення для протиепідемічних заходів будуть забезпечені належні умови для їх дотримання. В той самий час, на рівні сіл та селищ фінансування придбання додаткових засобів для організації голосування в умовах пандемії залишається невирішеним питанням.

- В жовтні місцеві організації партій розгорнули повномасштабну агітаційну активність. **Найбільш активними в межах всієї області є місцеві організації партій Довіряй Ділам, Європейська солідарність, Наш Край, Опозиційна платформа – За Життя та За Майбутнє. В цілому різного рівня агітаційну активність в межах всієї області проявляють 8 місцевих організацій партій.**

В останній місяць виборчого процесу місцеві організації партій та кандидати використовували весь спектр можливих форм передвиборчої агітації. Політична зовнішня реклама в обласному центрі зайняла майже всі рекламні площі, кандидати в депутати перейшли до активного використання прямих форм агітації, чого не спостерігалось на попередньому етапі.

2

*Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. Громадянська мережа ОПОРА проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено **188 спостерігачів** по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих дільниць та захищають виборчі права громадян.*

Затребуваним майданчиком для здійснення передвиборчої агітації для місцевих організацій партій стали і соціальні мережі. Окрім інформування про свою діяльність, організації партій прибігали і до платного просування свого контенту. В усіх відомих випадках реклама місцевих організацій партій в соціальній мережі була маркована як політична. Відомо, що до такого засобу здійснення агітації прибігали місцеві організації партій Довіряй Ділам, Опозиційна платформа – За Життя, За Майбутнє, Слуга Народу, Європейська Солідарність, Перемога Пальчевського, Наш Край, Партія Шарія, ВО Батьківщина.

- **Серед кандидатів на посаду Одеського міського голови найбільш активними є чинний міський голова Геннадій Труханов, висунений місцевою організацією партії Довіряй Ділам, Олег Філімонов, висунений місцевою організацією партії Слуга Народу та Сергій Калинчук, висунений місцевою організацією партії За Майбутнє.** Два останні кандидати проявляють високу активність в усіх сегментах здійснення передвиборчої агітації.

Особливістю здійснення передвиборчої агітації Геннадієм Труханова в жовтні залишалась активність в зовнішній та вуличній агітації, а також відсутність активності в здійсненні прямої роботи з виборцями в чистому виді. Геннадій Труханов продовжує виконувати посадові обов'язки під час участі в виборчих перегонах, активно проводить зустрічі, проте відмежування його передвиборчої активності активності від виконання посадових обов'язків залишається неможливим.

- **За результатами спостереження за веденням передвиборчих кампаній місцевими організаціями партій та кандидатами в Одеській області на місцевих виборах 25 жовтня 2020 року слід констатувати схильність окремих кандидатів та організацій партій до прямих порушень Виборчого кодексу, а також зловживань, які протирічать загальним принципам проведення виборів.**
- **Найбільш масовим в кількісному вимірі порушенням в Одеській області стало поширення агітаційних матеріалів без вихідних даних. Окрім прямого порушення норм Виборчого кодексу щодо маркування друкованих агітаційних матеріалів такі порушення можуть також свідчити про незаконне фінансування передвиборчої агітації кандидатами та місцевими організаціями партій. Найбільша кількість випадків цього типу порушень пов'язана з веденням передвиборчої агітації кандидатами в депутати.**

Масового характеру по всій області носить поширення друкованих агітаційних матеріалів із зображеннями кандидатів та назвою політичної партії Довіряй Ділам. В меншій кількості поширювалась друкована агітаційна продукція яка містить зображення кандидатів та назви місцевих організацій партій Слуга Народу, Опозиційна платформа – За Життя, За Майбутнє, ВО Батьківщина, Європейська Солідарність.

- Для міста Одеси типовими були порушення, пов'язані зі зловживанням адміністративними ресурсами на користь кандидатів в депутати та кандидата на посаду Одеського міського голови від місцевої організації партії «Довіряй Ділам».

Зокрема, жителі міста отримували дзвінки від осіб, що представлялись представниками КУ «Міський інформаційно-аналітичний центр» з запитаннями щодо оцінки діяльності Одеського міського голови та знань городян щодо інших партій окрім Довіряй Ділам. При цьому в самій комунальній установі проведення опитування не підтвердили, хоча дзвінки отримали самі жителі міста, які звертались на гарячу лінію Єдиного центру звернень громадян Одеської міської ради. Зазначена комунальна установа згідно її статуту обслуговує цю гарячу лінію, і в тому числі має в розпорядженні базу даних жителів міста з актуальними номерами телефонів, які звертались до Центру зі скаргами.

Окрім описаного епізоду відомо про пропозиції з агітаційних наметів кандидатки в депутати місцевої організації партії Довіряй Ділам проходити безкоштовний медичний огляд в комунальній установі, де кандидатка є директоркою.

А з головної офіційного веб-сайту Одеської міської ради, користувачам пропонують перейти на персональний сайт Одеського міського голови Геннадія Труханова, який містить як офіційну інформацію про виконання посадових обов'язків, так і політичну передвиборчу програму місцевої організації партії Довіряй Ділам, яка висунула посадовця на посаду Одеського міського голови.

- На відміну від попереднього місяця, коли більшість ще потенційних кандидатів на той час кандидатів активно проводила заходи із ознаками агітації разом із благодійною діяльністю, в жовтні кількість зафіксованих випадків матеріального стимулювання виборців значно знизилась.

Спостерігачі ОПОРИ стали свідками проведення двох заходів за участю кандидатів та з використанням партійної символіки, під час яких виборцям надавались продукти харчування, а також двох епізодів надання громадянам безкоштовних послуг, що супроводжуються згадками кандидатів або ж організацій партій.

В таких випадках спостерігачі ОПОРИ звертались з повідомленнями про імовірний непрямий підкуп виборців, втім заяви спостерігачів не отримали належної реакції з боку правоохоронців. У випадку із наданням продуктів харчування під час агітаційних заходів примітка до ст. 160 Кримінального кодексу України містить чіткий припис: під неправомірної вигодою в цій статті розуміється серед іншого надання продуктів харчування незалежно від їх вартості.

- В цілому ж виборча кампанія в Одеській області в жовтні була конкурентною, без встановлених випадків необґрунтованих обмежень для її вільного ведення кандидатами та місцевими організаціями партій.
- З 25 вересня в Одеській області розглядалось 96 виборчих спорів, з яких 62 рішення Одеського окружного адміністративного суду оскаржувались в апеляційній інстанції.

З 96 виборчих спорів 82 стосувались рішень територіальних виборчих комісій на етапі висунування та реєстрації кандидатів. Один спір стосувався реєстрації довірених осіб кандидатів, ще 5-ть інших питань діяльності територіальних виборчих комісій, в тому числі, питання дострокового припинення повноважень членів територіальної виборчої комісії. В одному спорі оскаржувалась протиправність рішення про утворення ДВК.

- Зі спорів щодо рішень ТВК в Одеській області на етапі висунування та реєстрації кандидатів, **найбільша кількість стосувалась відмов в реєстрації через технічні помилки та недоліки в поданих кандидатами та організаціями партій документах – 28 справ.** В переважній більшості таких справ суд визнавав протиправними та скасовував рішення ТВК про відмову в реєстрації кандидатів.
- **19 виборчих спорів за період стосуються рішень ТВК щодо скасування реєстрації кандидатів. 14-ть з таких спорів стосуються однотипних рішень Кароліно-Бугазької сільської ТВК Білгород-Дністровського району,** якими комісія скасувала реєстрацію кандидатів мотивуючи рішення отриманням повідомлень від територіальних виборчих комісій Одеської області про реєстрацію кандидатів на виборах в територіальних громадах Донецької області. В усіх таких випадках судом було встановлено протиправність таких рішень та скасовано.
- Ще в 18-ти виборчих спорах в Одеській області оскаржувались відмови в реєстрації чи правомірність рішень про реєстрацію кандидатів з інших, ніж перераховано, підстав. Зокрема, інтерес представляє оскарження рішення про реєстрацію кандидата на посаду сільського голови іншим кандидатом, яке обґрунтовано твердженням про недійсність паспорта громадянина (не вклеєна фотокартка по досягненню 25-ти років).
- **13 виборчих спорів за період стосувались питання дотримання ґендерної квоти на виборах з пропорційною системою з відкритими виборчими списками.** 9-ть з цих справ також розглядались в апеляційній інстанції. **Ще у 3 справах оскаржувались рішення ТВК про відмову в реєстрації переліків кандидатів** від місцевих організацій партій на виборах за системою відносної більшості в багатомандатних округах, 2 з яких розглядались в апеляційній інстанції.

Під час розгляду справ щодо рішень територіальних виборчих комісій стосовно дотримання місцевими організаціями партій положень ч.9 ст. 219 суди приходили до неоднакових висновків аналізуючи виборче законодавство та фактичні обставини схожих справ.

Найчастіше недотримання в виборчих списках організацій партій положень щодо ґендерної квоти **розглядалось як наслідок технічної помилки** при формуванні документів, які подавались місцевими організаціями партій до ТВК.

В двох справах судові рішення посилаються на постанову ЦВК, яка роз'яснює положення щодо ґендерної квоти за законом «Про місцеві вибори», який повністю втратив чинність з початком поточного виборчого процесу.

В трьох справах розглядалися відсоткові співвідношення кандидатів обох статей у виборчих списках організацій партій в містах з кількістю виборців від 10 тис.

Зміст

РЕЗЮМЕ.....	1
РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ В ДЕПУТАТИ ТА НА ПОСАДИ МІСЦЕВИХ ГОЛІВ.....	8
ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ.....	14
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ.....	19
ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ.....	21
ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ АГІТАЦІЇ.....	27
ЗЛОВЖИВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМИ РЕСУРСАМИ.....	29
МАТЕРІАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ВИБОРЦІВ.....	33
КОНФЛІКТИ, ПЕРЕШКОДЖАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ПАРТІЙ, КАНДИДАТІВ, ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ.....	36
ВИБОРЧІ СПОРИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	38

Реєстрація кандидатів в депутати та на посади місцевих голів

Етап висування та реєстрації кандидатів в Одеській області був конфліктним, супроводжувався масовими оскарженнями кандидатами та організаціями партій рішень територіальних виборчих комісій, а для Одеської міської ТВК зазначений етап виборчого процесу завершився визнанням Центральною виборчою комісією систематичного порушення комісією Конституції України та виборчого законодавства та достроковим припиненням повноважень всього складу Одеської міської ТВК.

Серед міст Одеської області, окрім Одеси, конфліктним був процес реєстрації кандидатів в місті Южне та місті Подільськ.

Загалом, рішення територіальних виборчих комісій Одеської області стали предметом 83 виборчих спорів, що розглядались Одеським окружним адміністративним судом, з яких ще 55 були оскаржені в апеляційній інстанції. Найбільша кількість судових оскаржень стосувалась рішень та дій Кароліно-Бугазької сільської ТВК Білгород-Дністровського району, якої стосується 45 судових справ.

Одеська міська ТВК

1. Реєстрація на виборах Одеського міського голови 7-ми кандидатів з прізвищами, як в інших кандидатів або в інших політиків.

Одеська міська ТВК зареєструвала наступних кандидатів на посаду Одеського міського голови: Олега Вікторовича Філімонова, кандидата від партії «Наша земля» Вадима Вікторовича Філімонова, кандидата від Студентської партії України Олега Анатолійовича Філімонова, кандидата від партії «Стабільність та справедливість» Олега Вікторовича Філімонова. Всі вони є «двійниками» кандидата на посаду Одеського міського голови від партії «Слуга народу» Олега Миколайовича Філімонова. А також постанови про реєстрацію кандидата на посаду Одеського міського голови від Циганської партії України Василя Сергійовича Зеленського, кандидата від партії «Молодь до влади» Олександра Васильовича Зеленського і кандидата від «Блоку Міхеїла Саакішвілі» Міхеїла Володимировича Саакішвілі.

2 жовтня, за результатами розгляду скарги Одеської обласної організації партії Слуга Народу Центральна виборча комісія скасували постанови Одеської міської ТВК про реєстрацію перелічених кандидатів (постанова №334 від 2.10.2020) та зобов'язала комісію повторно розглянути подані на реєстрацію документи. Підставою для такого рішення ЦВК стало встановлення факту порушення порядку внесення грошової застави всіма переліченими кандидатами (застава була сплачена не з рахунків організацій партій, а фізичними особами через каси банківських установ), що є підставою для відмови в реєстрації кандидатів згідно із п.2 ч. 1 ст. 230 ВК України. Центральна виборча комісія також звернулася до Національної поліції для перевірки обставин висування

кандидатів із прізвищами, що співзвучні з іншими кандидатами на предмет можливого перешкоджання реалізації виборчого права громадян.

5 жовтня Одеська міська ТВК повторно розглянула подані кандидатами із співзвучними з іншими кандидатами чи політиками прізвищами документи та всім відмовила в реєстрації.

2. Відмови Одеською міською ТВК в реєстрації виборчих списків організацій партій на підставі недотримання ними порядку висування кандидатів в частині гендерної квоти.

Ч.9 ст. 219 ВК України передбачає, що при висуванні кандидатів, організації партії в єдиному та всіх територіальних виборчих списках кандидатів мають забезпечити присутність в кожній п'ятірці кожного списку щонайменше 2-х осіб однієї статі. Окрім того, другий абзац цієї статті передбачає, що в разі, якщо виборчий список не є кратним 5-ти, то до останніх чотирьох кандидатів застосовується вимога по чергового включення кандидатів обох статей.

Одеська міська ТВК 29 вересня відмовила 5-ти організаціям партій в реєстрації всіх висунених ними кандидатів **керуючись положеннями п.1 ч. 1 ст. 230 ВК України (порушення порядку висування кандидатів)**: місцевим організаціям партій Блок Едуарда Гурвіца, Українська морська партія С.Ківалова, Наш Край, Партія Пенсіонерів України, а також Опозиційний блок. Згідно із рішеннями Одеської міської ТВК було встановлено невідповідність виборчих списків згаданих організацій партій положенням ч.9 ст. 219 ВК України (гендерна квота). В кожному рішенні Одеської міської ТВК також зазначено в якій конкретно частині єдиного та/або територіального виборчого списку організацій партій встановлено таку невідповідність, а також перераховані кандидати із номерами, за якими вони закріплені у списку.

Показово, що три із зазначених місцевих організацій партій (Наш Край, УМП С. Ківалова, а також Блок Е. Гурвіца) після подачі на розгляд комісії документів на реєстрацію та до їх розгляду Одеською міською ТВК намагались внести зміни в свої виборчі списки, мотивуючі це правом на виправлення недоліків та неточностей, а один кандидат від місцевої організації партії УМП С. Ківалова навіть подав заяву на відмову від балотування. В рішення

Після прийняття рішень про відмову в реєстрації Одеською міською ТВК 5-ти місцевим організаціям партій 4-ри оскаржили такі рішення в Одеському окружному адміністративному суді.

Місцевій організації партії пенсіонерів України було відмовлено в задоволенні позовних вимог (справа [№ 420/9914/20](#)). Не знайшов підстав для задоволення позову організації партії і П'ятий апеляційний адміністративний суд.

У справах по оскарженню відмови в реєстрації місцевими організаціями політичних УМП С. Ківалова (справа № [420/9763/20](#)), Блоку Е. Гурвіца (справа № [420/9841/20](#)) та Нашого Краю (справа № [420/10019/20](#)) Одеський окружний адміністративний суд задовольнив позовні вимоги позивачів, скасував постанови про відмову в реєстрації кандидатів та зобов'язав Одеську міську ТВК зареєструвати кандидатів в депутати Одеської міської ради.

В усіх трьох випадках Одеська міська ТВК звернулася з апеляційними скаргами, аргументуючи свою позицію тим, що дотримання положень ч.9 ст. 219 ВК України є частиною порядку висунення кандидатів, а після подачі документів на реєстрацію кандидатів до ТВК зміна черговості кандидатів в виборчих списках можлива лише за результатами голосування виборців. ТВК також відстоювала позицію, що черговість розміщення кандидатів у виборчих списках не може розглядатись як технічна помилка, оскільки про висунення виборчих списків кандидатів приймається рішення зборів чи конференцій організацій партій, окрім того таке рішення затверджується керівним органом організації партії. За результатами розгляду апеляційних скарг по цим трьом справам, П'ятий апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції у справах щодо місцевих організацій партій УМП С. Ківалова та Блоку Е.Гурвіца. У справі місцевої організації партії Наш Край проти Одеської міської ТВК П'ятий апеляційний адміністративний суд встав на сторону Одеської міської ТВК та скасував рішення суду першої інстанції.

Таким чином, за результатами чотирьох судових позовів місцевих організацій партій, яким було відмовлено на підставі недотримання порядку висунення кандидатів щодо гендерної квоти, Одеська міська ТВК була зобов'язана зареєструвати на початку жовтня виборчі списки кандидатів до Одеської міської ради, висунені місцевими організаціями партій Українська морська партія С. Ківалова та Блок Е. Гурвіца. Рішення суду Одеська міська ТВК виконала: зареєструвала виборчі списки кандидатів, висунених місцевими організаціями партій УМП С. Ківалова та Блок Е.Гурвіца. Пізніше, 13 жовтня, було переглянуто рішення суду у справі про відмову в реєстрації виборчих списків місцевої організації партії Наш Край, за результатами чого комісію також було зобов'язано зареєструвати виборчі списки організації партії.

3. Рішення Одеської міської ТВК щодо кандидатів, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова

29 вересня Одеська міська ТВК зареєструвала виборчі списки кандидатів, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова ([постанова №100](#)), а також кандидата на посаду Одеського міського голови, висуненого цією ж місцевою організацією партії, Дмитра Голубова ([постанова №93](#)).

Обидва рішення були оскаржені до Одеського окружного адміністративного суду, який за результатами розгляду обох справ (справи №№ [420/9857/20](#) та [420/9856/20](#)) скасував рішення Одеської міської ТВК про реєстрацію виборчих списків кандидатів,

висунених згаданою місцевою організацією партії та кандидата на посаду Одеського міського голови. В справі щодо реєстрації кандидата на посаду Одеського міського голови від організації партії судом було встановлено порушення організацією партії порядку внесення грошової застави (оплата здійснена фізичною особою, а не з рахунку організації партії), а щодо реєстрації виборчих списків організації партії – порушення строків подачі документів для реєстрації (згідно із журналом реєстрації вхідної документації Одеської міської ТВК документи на реєстрацію виборчих списків були подані в комісію 25 вересня, коли останнім днем подачі документів було 24 вересня) і також порушення порядку внесення грошової застави. По обом справам П'ятий апеляційний адміністративний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.

4. Повторний розгляд Одеською міською ТВК документів на реєстрацію кандидатів, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова та Наш Край.

11 жовтня Одеська міська ТВК прийняла три постанови про реєстрацію виборчих списків кандидатів, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова ([Постанова №159](#)), місцевою організацією партії Наш Край ([Постанова № 155](#)) та кандидата на посаду Одеського міського голови Дмитра Голубова ([Постанова №160](#)).

Свої рішення комісія мотивувала тим, що суб'єкти повторно внесли на розгляд документи для реєстрації виборчих списків кандидатів та кандидата на посаду Одеського міського голови. Для прийняття відповідних рішень комісія не мала законних підстав, оскільки згідно із ч. 3 ст. 222 та ч. 3 ст. 224 ВК України комісія не розглядає документи, подані на реєстрацію та повертає їх суб'єкту звернення, якщо документи внесені з порушенням строку, встановленого ч.2 ст. 229 ВК України. Останнім днем внесення заяв про реєстрацію кандидатів було 24 вересня.

13 жовтня Центральна виборча комісія визнала вказані постанови протиправними та скасувала їх, встановила факт систематичного порушення Одеською міською ТВК Конституції України та виборчого законодавства та достроково припинила повноваження всього складу комісії ([постанова ЦВК № 381](#) від 13.10.2020). Окрім того, ЦВК звернула увагу, «що викладені вище факти ініціювання проектів рішень виборчої комісії усупереч рішенням судів, що набрали законної сили, можуть мати ознаки вчинення окремими членами Одеської міської територіальної виборчої комісії злочину, передбаченого статтею 382 Кримінального кодексу України». Відповідно, Комісія звернулася до Національної поліції для перевірки наведених фактів.

Також 13 жовтня П'ятий апеляційний адміністративний суд переглянув попереднє рішення цього суду у справі місцевої організації партії Наш Край, яким та оскаржувала відмову в реєстрації всіх кандидатів, висунених до Одеської міської ради. За результатами перегляду рішення за обставинами, що раніше не були відомі суду, **[скасовано попереднє рішення П'ятого апеляційного суду у справі](#)** (яким визнавалась

правомірність відмови Одеської міської ТВК в реєстрації кандидатів). Таким чином, за рішенням Одеського окружного адміністративного суду у справі Одеська міська ТВК була зобов'язана зареєструвати кандидатів, висунених місцевою організацією партії Наш Край.

15 жовтня Одеська міська ТВК у новосформованому складі виконала рішення суду: зареєструвала кандидатів, висунених місцевою організацією партії Наш Край та внесла зміни до тексту виборчого бюлетеня.

Южненська та Подільська міська ТВК

Южненська міська ТВК трьом місцевим організаціям партій (Довіряй Ділам, Партія Шарія, Аграрна партія України) відмовила в реєстрації через технічні помилки та неточності або з інших підстав, які не передбачені виборчим кодексом України. В усіх трьох випадках рішення ТВК були скасовані за рішенням суду. В двох випадках (організація партії Аграрна партія України та організація партії Довіряй Ділам) комісія намагалась оскаржити рішення Одеського окружного адміністративного суду в апеляційній інстанції, проте П'ятий апеляційний суд залишив рішення суду без змін. Виборчі списки організацій партій в результаті були зареєстровані комісією на виконання рішення суду.

28 вересня Южненська міська ТВК відмовила в реєстрації всіх кандидатів висунених місцевою організацією партії Аграрна партія України, оскільки комісія встановила, що згідно з відомостями що надійшли від Південного міжрегіонального управління юстиції є інша особа, ніж та, що зазначена в поданні організації партії на реєстрацію кандидатів. Протиправність рішення була встановлена судом (справа № [420/9809/20](#)), постанова ТВК була скасована, а комісію суд зобов'язав повторно розглянути документи, подані на реєстрацію організацією партії. 8 жовтня виборчий список організації партії було зареєстровано.

28 вересня Южненська міська ТВК відмовила в реєстрації всіх кандидатів, висунених місцевою організацією партії Довіряй Ділам, оскільки комісія встановила, що відомості, зазначені в автобіографії кандидатів та у виборчому списку містять недоліки (наприклад: в автобіографії зазначено «приватний підприємець», а в виборчому списку зазначено «фізична особа підприємець»). При цьому комісія не зверталась для усунення недоліків до організації партії, що зазначені в її постанові. Постанова була визнана судом протиправною та скасована (справа № [420/9910/20](#)). Комісію суд зобов'язав зареєструвати кандидатів, висунених організацією партії. 8 жовтня виборчий список організації партії було зареєстровано.

25 вересня Южненська міська ТВК відмовила в реєстрації всіх кандидатів, висунених місцевою організацією партії Партія Шарія на підставі технічних помилок та недоліків в поданих документах (напр. відсутня дата складання заяви про відсутність заборгованості по сплаті аліментів, відсутнє позначення номеру рішення партії і тп).

Комісія зазначає в постанові, що звернувшись до організації партії з повідомленням про усунення недоліків та в результаті відмовила в реєстрації, посилаючись на те, що відповідні документи не надійшли. 30 вересня судом (справа № [420/9750/20](#)) рішення комісії було визнано протиправним та скасовано. Також судом було встановлено, що комісія не зверталась з повідомленням про усунення недоліків. Комісією суд зобов'язав повторно розглянути подані на реєстрацію документи. В цьому випадку комісія спочатку 3 жовтня повторно відмовила в реєстрації кандидатів від місцевої організації партії, а вже 6 жовтня на виконання рішення суду прийняла рішення про реєстрацію кандидатів.

Подільська міська ТВК 25 вересня відмовила в реєстрації всіх кандидатів, що були висунені місцевою організацією партії Сила і Честь, оскільки комісія встановила недотримання при висуванні кандидатів положень ч. 9 ст. 219 ВК України в виборчих списках організації партії. Організація партії оскаржила рішення комісії в суді (справа №[420/9701/20](#)), який скасував постанову комісії про відмову в реєстрації, а також зобов'язав комісію повторно розглянути документи, подані організацією партії на реєстрацію кандидатів. Комісія, в результаті повторного розгляду документів 5 жовтня знову відмовила в реєстрацію виборчих списків організації партії. На цей раз в своїй постанові організація партії зазначила конкретні п'ятірки виборчих списків організації партії, в яких встановлено недотримання гендерної квоти. Другу відмову організація партії знов оскаржила в суді (справа №[420/10221/20](#)). На цей раз суд не тільки скасував рішення ТВК про відмову в реєстрації, але й зобов'язав комісію зареєструвати виборчі списки організації партії. Комісія рішення суду від 8 жовтня виконала 13 жовтня.

Організація роботи виборчих комісій

- З наближенням до дня голосування для виборчих комісій в області актуалізувалось питання організації голосування в області в умовах пандемії та потреба дотримання додаткових протиепідемічних заходів під час організації голосування, які передбачені Постановою КМУ № 846 від 18 вересня 2020 р. За результатами комунікації спостерігачів ОПОРИ з представниками обласної, районних, міських та окремих сільських та селищних ТВК є підстави для занепокоєння стосовно потенціалу дотримання всіх протиепідемічних заходів, які потребують виділення додаткового фінансування з місцевих бюджетів на рівні сіл та селищ області.

Так, за відсутності чіткого порядку та процедури взаємодії виборчих комісій з органами місцевого самоврядування щодо виділення додаткового фінансування для закупівлі необхідних засобів для організації голосування з дотриманням додаткових протиепідемічних заходів, більшість територіальних виборчих комісій, які утворювали ДВК, здійснюють комунікацію з органами місцевого самоврядування на рівні персональних переговорів. Якщо на рівні міст, що є центрами районів області, члени комісії заявляють про успішність таких переговорів та готовність забезпечення ДВК необхідними засобами для дотримання протиепідемічних заходів в день голосування, то на рівні сіл та селищ області ситуація не дозволяє робити оптимістичні прогнози. Зокрема, про проблеми із забезпеченням ДВК необхідними засобами говорять члени Подільської, Болградської та Березівської районних ТВК. В Ширяївській селищній ТВК взагалі про потребу виконання урядової постанови про забезпечення протиепідемічних заходів під час організації голосування дізнались від спостерігача.

В окремих випадках вже зараз є підстави говорити про вірогідні процедурні порушення з боку дільничних виборчих комісій, які будуть пов'язані з виконанням протиепідемічних заходів. Так, в місті Роздільна без прийняття окремих рішень з боку ТВК або ж органу місцевого самоврядування на виборчих дільницях міста заплановано розміщення осіб, що не є членами ДВК, які будуть вимірювати температуру тіла виборцям. В Саф'янівській сільській ТВК спостерігачу ОПОРИ повідомили, що на виборчих дільницях в день голосування температуру тіла виборцям будуть вимірювати медичні працівники.

- Поза межами перспектив організації голосування з належним рівнем безпекових заходів в умовах пандемії, спостереження за роботою територіальних виборчих комісій дозволяє зробити висновок, що більшість ТВК, які охоплені постійним спостереженням, здійснюють свої повноваження з дотриманням законодавства, дотримуються вимог щодо забезпечення прозорості виборчого процесу, а також на чинному етапі в роботі більшості комісій не було зафіксовано явних ознак стороннього втручання чи вкрай низького рівня професіоналізму, який би містив загрозу для організації виборчого процесу в цілому, а також для майбутнього встановлення результатів виборів.

В той самий час, у діяльності окремих комісій є ознаки неодноразового вчинення дій та прийняття рішень, які не були продиктовані вимогами виборчого законодавства.

- **Показовою в цьому контексті є виконання повноважень Одеською міською територіальною виборчою комісією.** Більшу частину часу від початку роботи комісія виконувала повноваження злагоджено і в рамках виборчого законодавства. Більшість рішень, які комісія приймала на етапі висування та реєстрації кандидатів також не мала ознак порушень закону, постанови по прийнятим рішенням були мотивовані та оформлені належним чином.

В той самий час наприкінці вересня Одеська міська ТВК прийняла рішення про реєстрацію сімох кандидатів на посаду Одеського міського голови з прізвищами Філімонов (прізвище Філімонов також має кандидат на посаду Одеського міського голови від місцевої організації партії Слуга Народу), Зеленський, а також Саакашвілі (т.зв. «кандидати-клони»). Зазначені рішення Одеською міською ТВК були прийняті незважаючи на той факт, що відносно всіх 7-ми осіб було порушено порядок внесення грошової застави, що є підставою для відмови в реєстрації кандидатів згідно із п.2 ч.1 ст. 230 ВК України. Протиправність цих рішень було встановлено Центральною виборчою комісією (Постанова №334 від 2.10.2020).

Наприкінці вересня Одеська міська ТВК прийняла рішення про реєстрацію кандидатом на посаду Одеського міського голови від місцевої організації партії Блок Дмитра Голубова, під час висування якого також було порушено порядок сплати грошової застави (протиправність рішення встановлена судом, справа №420/9857/20). Від цієї ж організації партії Одеська міська ТВК зареєструвала своїм рішенням і виборчі списки кандидатів, які були подані до Одеської міської ТВК з порушенням строків, передбачених ч.2 ст. 229 ВК України (протиправність цього рішення встановлено судом, справа №420/9856/20).

Нарешті, 11 жовтня, Одеська міська ТВК зареєструвала на підставі повторної подачі документів виборчі списки місцевих організацій партій Наш Край та Блок Дмитра Голубова, а також зареєструвала кандидатом на посаду Одеського міського голови Дмитра Голубова. За зазначені рішення проголосувало 10-ть з 18-ти членів Одеської міської ТВК (мінімальна кількість голосів, необхідна для прийняття рішень).

Протиправність цих рішень була встановлена Центральною виборчою комісією (Постанов ЦВК №381 від 13.10.2020). Цим же рішенням Центральна виборча комісія припинила повноваження всього складу Одеської міської ТВК на підставі встановленого факту систематичного порушення Конституції України та законодавства.

- **Викликає занепокоєння діяльність Білгород-Дністровської районної територіальної виборчої комісії в частині належного рівня неупередженості прийняття рішень відносно Кароліно-Бугазької сільської ТВК.**

Згідно із ч.6 ст. 202 ВК України районні виборчі комісії утворюють сільські та селищні виборчі комісії. Ці ж комісії здійснюють заміни в складі сільських та селищних ТВК, можуть визнати рішення цих ТВК протиправними та скасувати, а також можуть встановити факт систематичного або грубого порушення законодавства та достроково припинити повноваження всього складу ТВК (ч.3 ст. 208 ВК України) або її окремих членів (п.8-9 ст. 208 ВК України).

В цьому контексті під питанням залишається неупередженість прийняття рішень Білгород-Дністровською районною ТВК щодо Кароліно-Бугазької сільської ТВК.

В вересні Білгород-Дністровська районна ТВК вже приймала рішення щодо Кароліно-Бугазької сільської ТВК, порушуючи порядок розгляду скарг. Наприкінці ж вересня рішення Кароліно-Бугазької сільської ТВК про відмови в реєстрації кандидатів, або ж про скасування реєстрації стали приводом для масових судових оскаржень. **Рішення цієї комісії стали приводом для 33 виборчих спорів, які розглядалися в суді. В 32 спорах судом було встановлено факт прийняття протиправних рішень Кароліно-Бугазькою сільською ТВК та скасовано відповідні постанови комісії.**

Ця ж комісія не виконувала рішення судів, після судових рішень про забов'язання повторного розгляду поданих документів відмовляла в реєстрації кандидатів, через що кандидати повторно звертались до суду. Окрім того, Кароліно-Бугазька сільська ТВК, масово скасовувала реєстрацію кандидатів.

Принаймні в 14-ти випадках комісія спиралась на ніби то отримання повідомлень від сільських та селищних ТВК в Донецькій області про реєстрацію кандидатів на виборах до місцевих рад в територіальних громадах Донецької області.

В суді було оскаржено 15 випадків скасування реєстрації кандидатів, всі такі рішення комісії визнані судом незаконними та скасовані. Суд звертався із запитом до сільських та селищних ТВК Донецької області із запитом на надання копій повідомлень до Кароліно-Бугазької сільської ТВК, в результаті чого встановлював факт відсутності таких повідомлень, та, відповідно, відсутності підстав для скасування реєстрації кандидатів.

Білгород-Дністровська районна ТВК, натомість, спираючись на своє право дострокового припинення повноважень членів сільських та селищних ТВК 30 вересня достроково припинила повноваження 7-ми членів Кароліно-Бугазької сільської ТВК, а кандидатури нових членів до цієї ТВК затвердила з порушенням порядку, передбаченого Виборчим кодексом України, що також було встановлено судом (справа [№ 420/10006/20](#) та [№ 420/10276/20](#)).

При цьому, члени Кароліно-Бугазької сільської ТВК, призначення яких до складу цієї комісії було визнано протиправним, продовжували виконувати свої обов'язки та приймати рішення, включаючи рішення про утворення дільничних виборчих комісій на

території сільської громади та рішення про затвердження тексту виборчого бюлетеня. В результаті, рішення СТБК, що були прийняті таким складом Кароліно-Бугазької сільської ТВК були визнані протиправними та скасовані судом 9 жовтня (рішення набуло законної сили 13 жовтня, справа [№420/10276/20](#)), включаючи рішення затвердження тексту виборчого бюлетеня про утворення ДВК.

Спостерігачі ОПОРИ здійснювали спостереження за утворенням дільничних виборчих комісій в чотирьох районних в місті Одесі територіальних виборчих комісіях та в містах, що є центрами районів Одеської області (Ізмаїл, Болград, Білгород-Дністровський, Роздільна, Березівка та Подільськ). В більшості випадків утворення ДВК пройшло без процедурних порушень та конфліктів. Виключення склали утворення ДВК Подільською міською ТВК, яка порушила процедуру проведення жеребкування кандидатур для включення до складу ДВК (проводилась для кожної ДВК окремо), Приморською районною в місті Одеса ТВК, яка порушила порядок опрацювання результатів жеребкування, проте самостійно в той же день виявила свою помилку та виправила її, а також Болградською міською ТВК, яка утворювала ДВК без проведення засідання комісії.

Процес утворення ДВК Суворівською районною в місті Одеса ТВК було оскаржено місцевою організацією партії Слуга Народу до Одеського окружного адміністративного суду (справа №420/10527/20). Спостерігач ОПОРИ, що був присутній на засіданні ТВК не встановив прямих порушень процедур Виборчого Кодексу України. Партія обґрунтовувала свої позовні вимоги малою кількістю членів комісій, включених за її поданням в керівному складі комісії, спираючись на порушення принципу рівності виборів районною в місті ТВК при призначенні на керівні посади. Суд прийняв доводи позивача та 14 жовтня своїм рішенням скасував постанову комісії про утворення ДВК та зобов'язав повторно розглянути подання кандидатур місцевих організацій партій до складу ДВК Суворівського району міста Одеси. Судове рішення у справі станом на 19 жовтня 2020 р. в Єдиному державному реєстрі судових рішень не оприлюднене. Дільничні виборчі комісії Суворівського району станом на 18 жовтня продовжують працювати в тому ж складі, який був затверджений рішенням про утворення ДВК.

В межах всієї області на початковому етапі роботи дільничних виборчих комісій спостерігачі не фіксували масових серйозних проблем зі стартом роботи комісій цього рівня, які б могли свідчити про загрози організації голосування.

Тим не менш, традиційною проблемою залишається неналежний рівень відповідальності суб'єктів подання кандидатур до складу ДВК, що призводить до потреби проведення в значній кількості замін членів ДВК в перші дні їх роботи для забезпечення належного рівня організації роботи комісій цього рівня.

Окремої уваги потребує ситуація, що склалась в місті Ізмаїл, де міська ТВК не змогла сформувати дільничні виборчі комісії, які мають організувати вибори на спеціальних виборчих дільницях, розташованих в закладах охорони здоров'я, в яких проходять

стаціонарне лікування хворі на COVID-19. Суб'єкти внесення кандидатур до складу ДВК не внесли жодної кандидатури до таких ДВК, міська територіальна виборча комісія за її твердженнями не змогла знайти кандидатури, щоб сформувати комісії принаймні в мінімальному складі за поданням голови міської ТВК. В той самий час, ТВК не вважає за доцільне організувати вибори на таких спеціальних виборчих дільницях. З відповідною пропозицією комісія звернулася до ЦВК, посилаючись на Постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». За твердженням комісії, виборці, що перебувають в закладах охорони здоров'я, де проходять лікування хворі на COVID-19, «обмежені у своїх правах згідно із законодавством про введення карантинних обмежень». Варто зауважити, що таке твердження комісії є хибним, по своїй суті протирічить загальному виборчому праву громадян, гарантованому Конституцією України. За відсутності ДВК, яка зможе організувати голосування на спеціальних виборчих дільницях, виборці, які проходять лікування будуть обмежені в реалізації своїх виборчих прав без належних законних підстав.

Забезпечення належних умов для проведення виборів

- Станом на 20 жовтня 2020 року відсутні достатні підстави для того, щоб зробити висновок, що в усіх територіальних громадах Одеської області будуть забезпечені належні умови для проведення виборів в умовах пандемії з дотриманням з боку комісій всіх вимог, передбачених Постановою КМУ № №846 від 14 вересня 2020 року.

Так, більш менш контрольованою ситуація є на міському рівні, де, за свідченнями міських територіальних виборчих комісій, які охоплені постійним спостереженням ОПОРИ, питання забезпечення комісій всіма засобами, що необхідні ТВК та ДВК згідно із постановою КМУ № 846 вирішуються на рівні взаємодії виконавчими органами відповідних міських рад.

В той самий час, представники районних територіальних виборчих комісій відкрито виказують занепокоєння щодо реалістичності забезпечення засобами, що необхідні дільничним виборчим комісіям для організації голосування в селах та селищах з дотриманням протиепідемічних заходів, оскільки за їх даними виконавчі органи сільських та селищних рад далеко не завжди демонструють готовність виділяти фінансування для забезпечення додаткових потреб ДВК. Зокрема, такі занепокоєння висказують члени Березівської, Подільської та Болградської районних ТВК Одеської області.

- Робота відділів ведення Державного реєстру виборців з точки зору відкритості і якості організації роботи зі списками виборців в Одеській області організована на належному рівні: органи ведення ДРВ здійснюють прийом громадян, відповідають на запити журналістів, здійснюють прийом документів щодо уточнення даних виборців у Державному реєстрі виборців. Деякі відділи ДРВ (приклад, Ширяївський) у зв'язку з протиепідемічними заходами мають певні особливості пропускового режиму: треба зателефонувати до відділу ведення ДРВ на вході до будівлі РДА, щоб працівник зустрів та провів громадянина.

У звітному періоді інформаційна та просвітницька діяльність органів ведення ДРВ була низькою. Про можливість уточнення відомостей в списках виборців інформували з використанням соціальних мереж та веб-сайтів РДА або ж місцевих рад у жовтні повідомляли ВВ ДРВ Болградської, Іванівської і Тарутинської РДА (в області 26 районних відділів ведення); Одеської та Подільської міських рад (всього 8 міських ВВ ДРВ).

- Згідно із наявними відомостями працівники поліції намагаються реагувати на повідомлення про можливі правопорушення, пов'язані з виборчим процесом, в тому числі, на порушення порядку здійснення передвиборчої агітації.

В той самий час, повідомлення спостерігачів ОПОРИ про можливі кримінальні правопорушення, що пов'язані із непрямим підкупом виборців (ст. 160 КК України)

та перешкоджанням діяльності офіційних спостерігачів (ст. 157 КК України) не отримали належної реакції з боку працівників відділків поліції Головного управління Національної поліції в Одеській області.

Станом на 20 жовтня спостерігачі ОПОРИ стали свідками 3-х подій з ознаками непрямого підкупу виборців (надання продуктів харчування виборцям на заходах, на яких були присутні кандидати, партійна символіка). Ще в одному випадку спостерігачу ОПОРИ кандидати пропонували гроші за припинення спостереження та примушували покинути захід. В усіх випадках спостерігачі звернулись з заявами про можливі кримінальні правопорушення до поліції.

В одному випадку спостерігачу через тиждень після подання заяви повідомили про те, що була встановлена відсутність складу злочину, передбаченого ст. 160 КК України (підкуп виборців), а заява спостерігача розглядається в рамках КУпАП.

У випадку, коли спостерігачу пропонували гроші та примушували до припинення спостереження - більше трьох тижнів заява спостерігача перенаправляється з одного відділку поліції до іншого. В ще одному випадку доля заяви спостерігача про кримінальне правопорушення залишається невідомою.

В цьому контексті важливо підкреслити, що згідно із ч.3 ст. 160 КК України передбачено санкцію за **надання виборцям, неправомірної вигоди, що супроводжується передвиборною агітацією, згадуванням імені кандидата, назви політичної партії, яка висунула кандидата на відповідних виборах, або використанням зображення кандидата, символіки політичної партії, яка висунула кандидата на відповідних виборах.**

Згідно із приміткою до статті 160 КК України під неправомірною вигодою слід розуміти продукти харчування, спиртні напої та тютюнові вироби, незалежно від їх вартості, а також грошові кошти, товари (крім матеріалів агітації, визначених законом).

При цьому, згідно з чч.1,4 ст.214 КПК України **слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.** Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

Передвиборна агітація

В межах всієї області агітаційну активність проявляють наступні місцеві організації партій: Довіряй Ділам, ВО Батьківщина, Опозиційна Платформа – За Життя, Європейська Солідарність, За Майбутнє, Наш край, Перемога Пальчевського, Слуга народу.

Найбільш активними у звітний період були наступні місцеві організації партій:

- Слуга народу – місцеві організації партії використовували агітацію у формі зовнішньої реклами, пряму роботу з виборцями, вуличну агітацію, рекламу на радіо та у соціальних мережах. Ключовими спікерами від партії були кандидат на посаду Одеського міського голови Олег Філімонов, кандидати на посаду голів в інших містах (кандидати від Слуги народу балотуються в 14 з 19 міст області включно з Одесою. Майже половина з них - діючі міські голови), народний депутат Верховної Ради IX скликання Сергій Колебошин. Партія використовувала гасло «Буде так, як вирішиш ти. Україна – це ти» і похідні від нього (наприклад, «Подільськ – це ти»). В жовтні помітно збільшилась кількість «індивідуальної» зовнішньої реклами від кандидатів до місцевих рад. При цьому в жовтні фіксувались випадки розміщення друкованих матеріалів передвиборчої агітації кандидатів місцевої організації партії в місцях, що не передбачені для розміщення агітації.
- Довіряй Ділам – місцеві організації партій використовувала такі форми агітації як зовнішня реклама, пряма робота із виборцями, розповсюдження друкованої агітації, реклама у соціальних мережах, реклама на радіо. До гасла «партій багато, одеська – одна», яке у вересні стало наскрізним для зовнішньої реклами «Довіряй Ділам», додалося «7:40 Стратегія для Одеси»: дана назва з перерахуванням основних пунктів програми (безпека, інфраструктура тощо) зображуються на зовнішній рекламі партії. З'явилося помітно більше зовнішньої реклами з кандидатами місцевої організації партії Довіряй Ділам. Ключовими спікерами партії є Одеський міський голова Геннадій Труханов та экс-голова Одеської ОДА у 1998-2005 рр., народний депутат III, VI, VII скликань Сергій Гриневецький. В жовтні фіксувалось масове поширення друкованих агітаційних матеріалів кандидатами від організації партії без вихідних даних, а також розміщення матеріалів передвиборної агітації в невідведених місцях.
- Опозиційна платформа – За Життя: використовувались такі форми агітації як пряма робота із виборцями, вулична агітація, реклама на радіо та в друкованих засобах масової інформації, реклама в соціальних мережах; помітно менше порівняно з попередньо згаданими партіями - зовнішня реклама. Ключовими спікерами партії були народний депутат IX скликання Тетяна Плачкова, народний депутат IX скликання і кандидат на посаду міського голови Одеси Микола Скорик, кандидати на посаду голів інших міст в області, перші номери в списках до рад різних рівнів. Партія розміщувала агітаційні матеріали в заборонених місцях.

Фіксувалися окремі випадки розповсюдження агітаційних матеріалів без вихідних даних.

- За Майбутнє – місцеві організації партії використовували агітацію у формі зовнішньої реклами, пряму роботу з виборцями, вуличну агітацію, рекламу в соціальних мережах, рекламу на радіо. Основними гаслами партії були «Одесі потрібен Калинчук», «Досвідчений лідер, сильна економіка» та «За Майбутнє успішної країни». Головним спікерами партії є кандидат на посаду Одеського міського голови Сергій Калинчук, народний депутат VIII скликання Василь Гуляєв, Ренійський міський голова Ігор Плехов, Білгород-Дністровський міський голова (2015-2019 рр.) Алла Гінак, народний депутат IX скликання Анатолій Урбанський. Зафіксовано поодинокі випадки розміщення матеріалів передвиборної агітації в непередбачених для цього місцях.
- Європейська Солідарність – місцеві організації партії використовували пряму роботу з виборцями, вуличну агітацію, рекламу в соціальних мережах та зовнішню рекламу. Основними спікерами партії були народний депутат IX скликання Олексій Гончаренко, кандидат на посаду Одеського міського голови Петро Обухов, кандидати в депутати облради, кандидати на посаду голів інших міст в області. Головним гаслом партії залишається «Наша мета – збудувати Європу в Україні» з різними варіаціями та локальним контекстом від кандидатів (наприклад, «Одесі – європейські парки»).

Найбільш активними кандидатами на посаду Одеського міського голови є:

- Геннадій Труханов – Одеський міський голова, є кандидатом від партії Довіряй Ділам. Самостійних заходів прямої агітації не веде. Продовжує активно виконувати посадові обов'язки. Проте на користь кандидата активно здійснюється вулична агітація, розміщується масована зовнішня реклама, реклама в соціальних мережах, на радіо й телебаченні.
- Олег Філімонов – кандидат на посаду Одеського міського голови від партії Слуга народу. Бере участь в агітаційних зустрічах з виборцями, на яких представляє кандидатів від списку «Слуги народу» в територіальних округах Одеси. Активно використовується агітація у формі зовнішньої реклами (разом із партійною рекламою), вулична агітація, а також реклама у соціальних мережах, на радіо й телебаченні.
- Сергій Калинчук – кандидат на посаду Одеського міського голови від місцевої організації партії За Майбутнє. Активно використовує зовнішню рекламу, рекламу в соціальних мережах, веде вуличну агітацію, а також використовує рекламу в ЗМІ.

В жовтні кандидати та місцеві організації партій використовували всі можливі методи здійснення передвиборчої агітації.

В останній місяць кампанії методи прямої агітації активно використовуються майже всіма кандидатами від місцевих організацій партій, які ведуть активну агітаційну кампанію, як в обласному центрі, так і за його межами. Форми здійснення прямої роботи із виборцями також варіюються: публічні виступи під час концертів, зустрічі з виборцями з організацією дитячих та сімейних свят, зустрічі з колективами підприємств, установ, організацій. Пряму роботу із виборцями з помітною активністю проводять кандидати від місцевих організацій партій Довіряй Ділам, Слуга Народу, Опозиційна платформа - За Життя, За Майбутнє, ВО Батьківщина, Європейська Солідарність.

В обласному центрі та в великих населених пунктах області розміщення зовнішньої політичної реклами набуло масового характеру. Переважна більшість носіїв зовнішньої реклами зайнята саме політичною рекламою. До реклами партій і потенційних кандидатів на посаду голів у громадах, після завершення реєстрації списків місцевих організацій партій, додалася «персональна» зовнішня реклама з агітацією за того чи іншого кандидата в депутати. Для обласного центру також характерне використання сітілайтів, електронних табло, штендерів («розкладушок»), розтяжок на будівлях. Крім цього в області непоодинокими стали випадки розміщення реклами на поверхнях авто.

Найбільш активно в межах різних населених пунктів зовнішню рекламу використовують наступні місцеві організації партій та кандидати висунені ними: Слуга народу, За Майбутнє, Довіряй Ділам, ВО Батьківщина Батьківщина, Наш край, Опозиційна платформа – За життя, Європейська Солідарність. В межах обласного центру також достатньо активно розміщується агітація на носіях зовнішньої реклами Української морської партії С.Ківалова, Національного корпусу, Голосу, Блоку Едуарда Гурвіца. За межами обласного центру в Одеському районі зафіксована зовнішня реклама партії Пропозиція.

Зовнішня агітація всіх партій за формою є однаковою – зазначені назва партії, гасло, а також розміщені фото або лідера партії, або кандидата/потенційного кандидата.

- В обласному центрі місцеві організації партій проводили активну агітаційну кампанію на радіо й телебаченні. Зокрема, використання такого виду агітації зафіксоване з боку місцевих організацій партій Слуга Народу, За Майбутнє, Довіряй Ділам, Європейська Солідарність.
- В друкованих ЗМІ не вдалося ідентифікувати політичну рекламу з належним маркуванням, натомість часто фіксувалися матеріали з ознаками «замовності». Найбільш показовим прикладом останнього стала роздача в Одесі з агітаційних наметів партії «Опозиційна платформа – За життя» випусків газет «Вечірня Одеса» та «Правда за Одесу» (обидві газети є в реєстрі ЗМІ, суспільно-політичного направлення). Майже половина матеріалів в цих випусках, присвячені

кандидатам від вказаної сили. Схожа ситуація з газетою «На пенсії»: її роздавали з агітаційних наметів «Довіряй Ділам» та кандидатки в депутати міськради від цієї сили Ірини Головатюк-Юзефпольської. В номері газети розлоге інтерв'ю з кандидаткою.

За звітний період не зафіксовано випадків з необґрунтованими відмовами з боку ЗМІ організаціям партій або потенційним кандидатам в доступі до інформування виборців.

- Вулична агітація, зокрема розміщення вуличних наметів та роздача агітаційних матеріалів стали основними формами здійснення передвиборчої агітації в жовтні. В обласному центрі вуличну агітацію (через намети) здійснювали місцеві організації наступних партій: Довіряй Ділам, Слуга народу, За Майбутнє, Опозиційна Платформа – За Життя, Українська морська партія Сергія Ківалова, Наш край, Батьківщина, Європейська Солідарність, Національний корпус. З меншою активністю вуличну агітацію проводять місцеві організації партій Перемога Пальчевського, партія Шарія, ВО Свобода, Сила і Честь, Голос.

В межах всієї області вуличну агітацію здійснюють кандидати та місцеві організації партій Довіряй Ділам, За Майбутнє, Слуга народу, Опозиційна Платформа – За Життя, ВО Батьківщина, Європейська Солідарність, Пропозиція, Партія Шарія.

Мітинги, походи, демонстрації, пікети зрідка використовувались місцевими організаціями партій, як форма здійснення передвиборчої агітації.

- Виборчі кампанії чинних міських голів найбільших міст в Одеській області проходять без розрізнення з виконання ними посадових обов'язків. На кінець місяця спостерігачі ОПОРИ не фіксували заходів міських голів, які б мали ознаки суто агітаційних, коли чинні міські голови проводили б зустрічі з громадянами виключно в ключі участі у виборчих перегонах. При цьому найбільш яскравим і помітним проявом агітації міських голів в Одеській області є розміщення зовнішньої реклами. До такого способу ведення кампанії вдаються, зокрема, міські голови найбільших міст області: Одеський міський голова Геннадій Труханов, Ізмаїльський міський голова Андрій Абрамченко. Міські голови та кандидати на ці ж посади міст Южний (Володимир Новацький) та міста Подільськ (Олександр Іванов) взагалі не були помічені в здійсненні принаймні будь-якої суто агітаційної активності. При цьому жоден з перерахованих міських голів Одеської області не пішов у відпустку для того, щоб брати участь у виборчих перегонах. Всі зазначені міські голови активно продовжують виконувати свої обов'язки, відвідувати заходи, проводити зустрічі, відкривати відремонтовані інфраструктурні об'єкти та об'єкти благоустрою, але без використання символіки чи згадок місцевих організацій політичних партій.

При цьому міські голови окремих малих міст демонструють більшу готовність до ведення перевиборчої кампанії без прив'язки до своїх поточних посад. Відомо, що у

відпустку для участі у виборах пішли міські голови міст Рені (Ігор Плехов), Роздільна (Валерій Шовкалюк) та Березівка (Валерій Григораш). Міські голови Рені та Роздільної також підписали декларації підтримки Кодексу етичної поведінки посадових осіб та державних службовців, розробленого ОПОРОЮ.

Більшість обласних організацій політичних партій на Одещині, що беруть участь у місцевих виборах та основні кандидати на посаду Одеського міського голови активно використовують соціальні мережі для здійснення агітації: більше використовується Facebook, менше Instagram та Youtube.

- Використання соціальних мереж як майданчика для здійснення передвиборчої кампанії стало трендом поточних місцевих виборів. Серед найбільш активних сторінок у соціальній мережі Facebook є локальні сторінки організацій політичних партій Опозиційної платформи – За Життя, За Майбутнє, Довіряй Ділам, Європейської Солідарності, Найбільш активними в соціальній мережі Instagram є Опозиційна платформа – За Життя, За Майбутнє, Слуга народу. Найбільше рекламних дописів в жовтня запустили з обласної сторінки партії За Майбутнє. Майже втричі менше зі сторінок Довіряй Ділам та Перемоги Пальчевського. Трохи менше рекламувалися дописи з обласних (місцевих) сторінок Нашого Краю, ВО Свободи, партії Шарія, Блоку Едуарда Гурвіца. Найменше в жовтні рекламувалися сторінки ВО Батьківщини, Європейської Солідарності, Опозиційної платформи – За життя та Слуги народу.

Серед кандидатів на посаду міського голови Одеси найактивніші сторінки в Facebook Олега Філімонова (Слуга народу), Миколи Скорика (ОПЗЖ), Сергія Калинчука (За Майбутнє) Геннадія Труханова (Довіряй Ділам), Сергія Ківалова (Українська морська партія Сергія Ківалова) та Петра Обухова (Європейська Солідарність). Зазначимо, що сторінка Олега Філімонова виступає агітаційним майданчиком за весь список депутатів до Одеської міськради від Слуги народу. На сторінці

Однією з найактивніших є сторінка у Facebook обласної організації партії За Майбутнє - «Одещина За Майбутнє». На ній публікується різна інформація: телефіри за участі кандидатів, заяви партії та кандидатів, окремі тези політичної програми, знайомство з кандидатами тощо. В жовтні на сторінці запустили 65 рекламних дописів.

На сторінці у соціальній мережі Facebook партії Довіряй Ділам оприлюднюються новини щодо благоустрою міста, яке здійснюється Одеською міською радою за участі кандидата від партії, Одеського міського голови Геннадія Труханова, а також активності кандидатів в депутати міської та обласної рад партії, більшість з яких є діючими депутатами. Також на сторінці оприлюднюються звіти кандидатів від партії, які є чинними депутатами Одеської міської ради, за попередні 5 років роботи.

Сторінка кандидата на посаду міського голови Одеси від Слуги народу Олега Філімонова стала майданчиком для просування всієї команди партії до міськради. Ефіри за участю

Олега Філімонова та інших кандидатів на місцевих телеканалах, представлення окремих кандидатів, звіти щодо проведених зустрічі та мітингів, тези з програми – те що публікується на сторінці. В жовтні на сторінці запустили 67 рекламних дописів.

Всі перераховані публічні сторінки в соціальних мережах також просували і рекламний контент. Вимоги щодо маркування політичної реклами в Facebook та Instagram дотрималися всі згадані в цьому контексті місцеві організації політичних партій та кандидати на посаду міського голови Одеси.

*Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. **Громадянська мережа ОПОРА** проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено **188 спостерігачів** по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих діляниць та захищають виборчі права громадян.*

Порушення правил здійснення передвиборчої агітації

- Найбільш характерним для здійснення передвиборчої агітації з порушенням встановлених правил її розміщення було розміщення друкованих матеріалів передвиборчої агітації в місцях, що не передбачені для розміщення таких матеріалів, а саме на опорах електромереж. В Одесі розміщення плакатів кандидатів та партій в таких місцях є масовим і має ознаки такого, що не контролюється. Агітаційні плакати всіх кандидатів організацій партій, що використовують такий агітаційний продукт, в Одесі розміщуються поза межами місць, передбачених для розміщення агітаційних матеріалів (агітаційні плакати кандидатів в депутати та на посади міського голови від місцевих організацій партій Слуга Народу, Європейська солідарність, Довіряй Ділам, ВО Батьківщина, Блок Едуарда Гурвіца). У випадку розміщення агітаційних плакатів в непередбачених законом місцях, окрім порушення правил розміщення передвиборчої агітації, є також порушення правил благоустрою населених пунктів. Окрім Одеси, розміщення матеріалів передвиборчої агітації на опорах електромереж зафіксовано в місті Болград, Болградського району (плакати кандидатів від місцевих організацій партій Опозиційна платформа – За Життя та Довіряй Ділам), в місті Ізмаїл Ізмаїльського району (плакати кандидатів від місцевих організацій партій Довіряй Ділам та За Майбутнє).

Спостерігачі також фіксували поодинокі випадки розміщення матеріалів передвиборчої агітації в громадському транспорті (село Усатове Одеського району, агітаційні матеріали місцевої організації партії ВО Батьківщина), а також на будівлі, що розташована на території автостанції «ПРИВОЗ» в місті Одеса (агітаційний банер кандидата від місцевої організації партії Довіряй Ділам).

В усіх описаних випадках ознаки реакції правоохоронних органів на імовірні адміністративні порушення відсутні.

- **Масового характеру** носить поширення матеріалів друкованої агітації кандидатів місцевих організацій партій **Довіряй Ділам** як в Одесі, так і в районах Одеської області (**Одеський, Ізмаїльський, Березівський, Болградський райони**). Спостерігачі ОПОРИ фіксували поширення друкованих матеріалів кандидатів в депутати Одеської міської та Одеської обласної ради, висунених місцевими організаціями партії (буклети, газети) з агітаційним наметом партії, розміщення зовнішньої реклами кандидатів в депутати, поширення агітаційних плакатів кандидатів в депутати.

В обласному центрі спостерігачі також фіксували поодинокі випадки поширення агітаційних плакатів кандидатів в депутати Одеської міської ради, висунених місцевою організацією партії **Слуга Народу**.

В двох районах Одеської області зафіксоване поширення друкованих матеріалів передвиборної агітації кандидатів від місцевої організації партії **Опозиційна Платформа – За Життя (Березівський та Болградські райони)**. В Одеському районі також зафіксовані поодинокі випадки розміщення матеріалів зовнішньої реклами місцевих організацій партій **Пропозиція, ВО Батьківщина, Європейська Солідарність та За Майбутнє**.

ч. 13 ст. 57 ВК України містить чітку заборону щодо поширення друкованих матеріалів передвиборчої агітації без позначення відомостей про підприємство, що здійснило друк, замовника матеріалів, тиражу, а також відповідального за друк. Санкція за поширення матеріалів передвиборної агітації без зазначених вихідних даних передбачена ст. 212-13 ВК України. При цьому згадана заборона тісно пов'язана із вимогою Виборчого кодексу України щодо єдиного легального джерела фінансування передвиборної агітації, а саме – виборчих фондів організацій партій, які висунули кандидатів, а також кандидатів. Згідно із ч.4 ст. 51 ВК України передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів виборчих фондів організацій партій або ж кандидатів. Розпорядники виборчих фондів мають за 5 днів до дня голосування подати проміжні фінансові звіти до територіальних виборчих комісій, а також фінальні фінансові звіти не пізніше, ніж через сім днів після дня голосування. В разі встановлення факту порушення порядку фінансування передвиборчої агітації, ст. 212-15 КУпАП передбачає накладання штрафу. А за надання недостовірних відомостей в звіті про використання коштів виборчого фонду у великому розмірі передбачена кримінальна відповідальність (ст. 159-1 КК України).

Зловживання адміністративними ресурсами

- В жовтні спостерігачі ОПОРИ зафіксували один епізод, що містить ознаки зловживання кадровим адміністративним ресурсом на користь кандидатів, висунених партією Довіряй Ділам в Одесі, 3 епізоди, з ознаками зловживання матеріальними адміністративними ресурсами та один епізод з ознаками зловживання приватними адміністративними ресурсами.

Ознаки зловживання кадровими адміністративними ресурсами: проведення телефонних опитувань містян щодо їхніх передвиборчих симпатій. В зазначеному випадку співрозмовники, що проводили опитування, представлялись представниками комунальної установи «Міський інформаційно-аналітичний центр».

3 жовтня спостерігачу ОПОРИ надійшов дзвінок з номеру (048) 737 38 87, співрозмовник заявив, що представляє комунальну установу «Міський інформаційно-аналітичний центр». Після цього спостерігачеві, як жителю міста Одеси поставили два питання: «Яку одеську партію, крім «Довіряй ділам» (від цієї партії на посаду Одеського міського голови балується чинний міський голова Геннадій Труханов. – ОПОРА), ви знаєте?» та «Як би ви оцінили роботу Геннадія Труханова за шкалою від одного до п'яти балів?».

Після того, як спостерігач запитав співрозмовника, чи дійсно він представляє комунальну установу, то отримав ствердну відповідь. Також спостерігач ОПОРИ поцікавився, звідки у співрозмовника база даних, після чого отримав відповідь, що це «міська база», на доказ чого співрозмовник назвав прізвище, ім'я та по батькові спостерігача, дату народження, місце реєстрації та номер мобільного телефону, а також запевнення, що ці дані «не будуть використані в корисливих цілях».

ОПОРА звернулася до КУ «Міський інформаційно-аналітичний центр» з питанням, чи дійсно ця установа проводить такі опитування, однак отримала спростування такої інформації: «Міська комунальна установа ніяких опитувань не проводить. Обробляються тільки вхідні звернення громадян і послуги ЦНАП».

Згідно з інформацією на офіційному сайті Одеської міської ради, ця установа займається «опрацюванням звернень фізичних, юридичних осіб, які надходять на «Телефон довіри міського голови», «Гарячу лінію мера по протидії корупції» та до «Єдиного центру звернень громадян». Спостерігач ОПОРИ також повідомив, що до початку виборчого процесу звертався зі скаргою до «Єдиного центру звернень громадян» (15-35).

Окрім імовірного зловживання кадровими адміністративними ресурсами, в описаному епізоді є також ознаки можливого порушення в частині використання персональних даних громадян. Згідно із Законом України «Про захист персональних даних», поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних заборонене (ч.2 ст.14). А використання персональних даних дозволено лише у відповідності до тих цілей,

для яких такі персональні дані збирались в особи, та про що така особа належним чином повідомлялась. Відповідальність за порушення порядку захисту персональних даних передбачена ст.188-39 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ознаки зловживання матеріальними адміністративними ресурсами. В жовтні спостерігачі ОПОРИ зафіксували 3 епізоди з ознаками імовірних зловживань матеріальним адміністративним ресурсом на користь кандидатів в депутати до Одеської міської ради та кандидата на посаду Одеського міського голови, що були висунені місцевою організацією партії Довіряй Ділам.

1. 12 жовтня в Одесі агітатори у наметах з символікою політичної партії «Довіряй ділам», що були розташовані по вулиці Академічній, 14 пропонували пройти безкоштовний гінекологічний медичний огляд у рамках акції «Дні здоров'я». [Зі слів агітаторів](#), цей безкоштовний медогляд влаштувала кандидатка у депутати Одеської міської ради від політичної партії «Довіряй ділам» Ірина Головатюк-Юзефпольська.

Як сказано в листівках, які роздавали в наметі, медогляд буде проводитись зокрема Іриною Головатюк-Юзефпольською на безкоштовній основі, за адресою: вул. Слепньова, 3. За цією адресою розташовано комунальне некомерційне підприємство «Пологовий будинок №1». Ірина Головатюк-Юзефпольська є головною [лікаркою](#) цього закладу. ОПОРА зателефонувала на один з номерів телефонів, вказаних у листівці, та поспілкувалася з лікаркою Ольгою Байрак. На питання ОПОРИ, чи проводяться такі безкоштовні огляди, вона відповіла ствердно та уточнила, що подібні акції проводяться в місті не вперше і, за її словами, не пов'язані з виборами. Водночас під час першої розмови лікарка, почувши питання про медогляд, **пообіцяла дати контакти голови виборчого штабу**, але потім, перетелефонувавши ОПОРИ, зазначила, що номер надати не може, однак медична кампанія виборів не стосується.

У випадку використання ресурсів, які доступні кандидатці за місцем роботи в агітаційних цілях (пропозиція з агітаційного намету проходити медогляд у кандидатки, що є лікаркою) є ознаки порушення загальних умов рівності проведення виборів, що гарантовані ст. 12 ВК України.

2. Ознаки зловживання адміністративними ресурсами є й в розміщенні на офіційному сайті Одеської міської ради в розділі Одеського міського голови веб-сайту Геннадія Труханова, на якому розміщуються як офіційні повідомлення, так і передвиборчі матеріали.

На головній [сторінці](#) офіційного сайту Одеської міськради omg.gov.ua є вкладка «Міська влада», в якій відкривається наступна вкладка – «Онлайн-платформа звітності Одеського міського голови». При її виборі користувач перенаправляється на інший веб[сайт](#), присвячений роботі Одеського міського голови Геннадія Труханова.

На цьому сайті є біографія чинного Одеського міського голови і кандидата на цю ж посаду Геннадія Труханова, новини про його діяльність на посаді міського голови (наприклад, робочі зустрічі тощо), звіти про його роботу, «Мапа справ» з нанесеними на міську карту об'єктами будівництва, благоустрою, ремонтів міської інфраструктури, виконаними за рахунок бюджету впродовж 2015-2020 років.

При цьому, на веб-сайті також розміщена передвиборча програма місцевої організації партії «Довіряй Ділам», що висунула кандидатів в депутати Одеської міської ради, а також Геннадія Труханова кандидатом на посаду Одеського міського голови. На головній сторінці цього сайту розміщено напис «Довіряй ділам. Об'єкти міської інфраструктури 2015-2020».

Також на сайті truhanov.od.ua вказано контакти: м. Одеса, пл. Думська, 1 (офіційна адреса Одеської міської ради), так званий «телефон довіри - гаряча лінія: 1535 для стаціонарних або (048) 705-55-55», а також сайт 1535.org.gov.ua. Цей номер телефону та [сайт](#) використовуються Одеською міською радою для приймання та обробки звернень громадян щодо міських проблем. Крім того, сайт «1535» розміщено на домені gov.ua.

Згідно з ч.5 ст. 51 Виборчого кодексу України до передвиборної агітації відноситься в тому числі і використання символіки, гімну, розпізнавальних знаків, передвиборних гасел. «Довіряй ділам» є назвою партії, і одночасно може розглядатись як передвиборне гасло цієї ж організації партії. Окрім того, на самому вебресурсі розміщено передвиборну програму, що також не може розглядатись поза контекстом виборчого процесу, в якому чинний Одеський міський голова Геннадій Труханов бере участь в якості кандидата на цю ж посаду. Водночас вебсайт інформує про виконання Одеським міським головою своїх обов'язків на посаді, зокрема, на вебсайті розміщується інформація про офіційні зустрічі, які проводить обраний посадовець. Інформація, яка розміщується на вебсайті, має ознаки такої, що ототожнює виконання Одеським міським головою повноважень на посаді, а також участь у виборчих перегонах за цю посаду.

В зазначеному випадку є ознаки зловживання адміністративними ресурсами, що доступні кандидату на посаду Одеського міського голови Геннадію Труханову, який також є чинним Одеським міським головою. Розміщення на офіційному сайті Одеської міської ради в розділі Одеський міський голова посилання на веб-сайт з агітаційним контентом, а також розміщення на вебсайті з агітаційним контентом телефонів гарячої лінії звернень громадян Одеської міської ради порушує принцип рівності для всіх кандидатів у веденні агітаційної кампанії, що гарантований ст. 12 ВК України.

3. Ознаки цього типу зловживання є і в описаному епізоді проведення опитування містян щодо їх ставлення до партії «Довіряй Ділам» від імені КУ «Міський інформаційно-аналітичний центр», оскільки для проведення опитування використовуються засоби комунальної установи (приміщення, засоби зв'язку, бази даних, тощо).

Ознаки зловживання приватними адміністративними ресурсами.

Спостерігачі ОПОРИ зафіксували один випадок імовірного зловживання приватними адміністративними ресурсами. 13 жовтня спотерігач ОПОРИ зафіксував по вул. Корольова, 27 в Одесі автомобіль з логотипом приватного охоронного підприємства «СОБ», на якому розміщено агітаційний плакат на підтримку кандидата у депутати Одеської міської ради від політичної партії «Слуга народу» Віктора Масланича. Кандидат згідно із відомостями Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань є керівником охоронного підприємства «СОБ».

В цьому випадку є ознаки зловживання корпоративним видом адміністративних ресурсів: кандидат використовує у виборчих цілях ресурси, доступні йому за основним місцем роботи для здійснення передвиборчої агітації. А отже порушуються умови рівності, на яких мають відбуватись вибори, гарантовані ст. 12 Виборчого кодексу.

Матеріальне стимулювання виборців

В жовтні спостерігачі ОПОРИ були свідками окремих епізодів з ознаками непрямого підкупу виборців. У трьох встановлених спостерігачами випадках діяльність із ознаками непрямого підкупу виборців здійснювалась у формі проведення відкритих заходів, на яких присутні як кандидати в депутати, так і кандидати на посади міських голів, а також наявна символіка організацій партій, які висували таких кандидатів. Ще в двох випадках виборцям пропонувались послуги: відвідування розважального закладу або ж користування безкоштовним автобусом для проїзду в межах населеного пункту.

В усіх випадках, коли спостерігачі ОПОРИ стали свідками подій, з ознаками непрямого підкупу виборців, спостерігачі звернулись до поліції із заявами про імовірні кримінальні правопорушення, передбачені ст. 160 КК України. **Станом на 17 жовтня 2020 р. принаймні 3 заяви спостерігачів не отримали належної реакції з боку правоохоронних органів: по жодній заяві відомості не були внесені до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань.**

Спостерігачі ОПОРИ відвідали наступні заходи, на яких були присутні кандидати в депутати та партійна символіка організацій партій, а виборцям надавались продукти харчування:

- **3 жовтня** в місті Білгород-Дністровський відбувалось представлення кандидатів від партії «Слуга народу», які йдуть на вибори до Одеської обласної, Білгород-Дністровської районної, міської рад та на посаду Білгород-Дністровського міського голови. Під час заходу виборцям пропонувались продукти харчування та напої;
- **4 жовтня** жителі міста Чорноморськ на безоплатній основі відвідували розважальний заклад етно-парк «Нью-Васюки» за квитками, оформленими в стилістиці, яка збігається з тою, що використовує місцева організація партії «За Мабутнє» в агітаційних матеріалах. Один з виборців підтвердив спостерігачу ОПОРИ, що квиток дає право безкоштовного проходу до розважального закладу, а квитки роздавались під час іншого заходу.
- **11 жовтня** в місті Чорноморськ на концерті, який організували Чорноморська міська організація політичної партії «Довіряй ділам» та кандидат на посаду міського голови від цієї партії Юрій Крук. Під час заходу виборцям пропонувались продукти харчування та напої;
- **17 жовтня** в місті Одеса на вул. Степовій (між вул. Б. Хмельницького та Прохоровською) під час продуктового ярмарку охочих з наметів безкоштовно пригощали шашликом та вином. Поряд розміщувались кілька банерів з назвою та символікою місцевої організації партії Опозиційна платформа - За Життя з музичним колонками. Про це спостерігачу стало відомого з власних джерел. Є

відеозаписи на яких зафіксовано пригощання виборців продуктами харчування поруч із банерами, на яких розміщена символіка місцевої організації партії Опозиційна платформа – За Життя. Прибувши на місце ДТС не застав пригощання, але продавці на ярмарку підтвердили все вище описане.

- **18 жовтня** в місті Вилково Ізмаїльського району спостерігач ОПОРИ на автостанції зафіксував автобус, на якому були розміщені агітаційні матеріали місцевої організації партії «За Майбутнє». Пасажири транспортного засобу повідомили спостерігачеві, що проїзд в цьому автобусі є безкоштовним. Цю ж інформацію підтвердив спостерігачеві і водій автобуса. При цьому, водій повідомив, що місцева організація партії «За Майбутнє» не має відношення до організації безкоштовного маршруту для проїзду по громадян по місту. Натомість, водій зазначив, що безкоштовний міський маршрут організував Іванов, що є кандидатом у міські голови. На виборах Вилківського міського голови кандидатом, що висунений шляхом самовисування, зареєстровано одного кандидата із прізвищем Іванов – Матвія Іванова.

Спостерігачі ОПОРИ не фіксували ознак організованого здійснення прямого підкупу виборців. В той самий час 15 жовтня пресслужба Національної поліції повідомила про викриття т.зв. «сітки» із підкупу виборців. За даними в повідомленні, у підозрюваних було вилучено 45 тис.доларів, за один голосування за кандидата на посаду Одеського міського голови громадянам пропонувалось 1 тис. грн. Повідомлення аналогічного змісту було поширено і Офісом Генерального прокурора 15 жовтня.

Випадки непрямого підкупу виборців, свідками яких були спостерігачі ОПОРИ не дозволяють зробити висновок про те, що заходи, на яких присутні кандидати, і під час яких виборцям пропонується неправомірна вигода, є одиничними. Зі сторінок організацій партій в соціальній мережі Facebook в жовтні поширювались повідомлення, які супроводжувались фото з ознаками надання продуктів харчування та напоїв виборцям під час агітаційних заходів кандидатів, або наданням матеріальних цінностей навчальним закладам.

Наприклад, в соціальній мережі Facebook на сторінці «Доверяй Делам», а також інтернет-виданням Odessit.ua поширювалось повідомлення про організацію святкового заходу в місті Одеса 3 жовтня (в сквері «Луч»). Згідно із фото, поширеному в ЗМІ та в соціальній мережі, під час заходів була присутня партійна символіка та самі кандидати (в депутати міської ради та кандидат на посаду Одеської міської голови), а виборцям надавались продукти харчування.

Із повідомлень в Facebook зі сторінки «Європейська солідарність. Южне» відомо про подарунок навчальному закладу принтера. На сторінці 6 жовтня було поширено запис наступного змісту: "Сьогодні представники нашої партії вручили багатофункціональній пристрій вчителям «Южненської Авторської школи М.П.Гузика». Педагогічний колектив АШГ №3 звернувся до нас із проханням придбати БФП і ми виконали їх

Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. Громадянська мережа ОПОРА проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено 188 спостерігачів по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих дільниць та захищають виборчі права громадян.

побажання. Колектив школи щиро подякував членам партії за цей подарунок та сподівається на подальшу співпрацю"». На фото у зазначеному дописі окрім самого подарунка у вигляді принтера також вбачаються чашки із зображеннями, що зовнішньо можуть збігатись із логотипами, що використовуються місцевими організаціями партій «Європейська солідарність». На цій же сторінці 14 жовтня було поширено допис «Сьогодні кандидат в мери Южного Оксана Воротнікова разом із кандидатами від партії «Європейська Солідарність» подарувала нове піаніно Дитячому садочку №5 «Теремок» із супутніми фото вручення подарунків.

*Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. **Громадянська мережа ОПОРА** проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено **188 спостерігачів** по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих діляниць та захищають виборчі права громадян.*

Конфлікти, перешкоджання діяльності організацій партій, кандидатів, офіційних спостерігачів

4 жовтня спостерігач ОПОРИ зіштовхнувся з примушуванням покинути захід із боку кандидатів у депутати Чорноморської міської ради Одеської області. Спостерігач за результатами інциденту звернувся до поліції із заявою про імовірні кримінальні правопорушення за ст.ст. 157 та 160 КК України. **Станом на 18 жовтня відомості за заявою спостерігача до єдиного реєстру досудових розслідувань поліцейськими не внесені.**

Як повідомив спостерігач, він отримав інформацію із загальнодоступної групи жителів міста Чорноморська у Viber, де мешканців запрошували відвідати етнопарк «Нью-Васюки у селі Молодіжне. У повідомленні дорослим обіцяли шашлик та «антидепресанти», а дітям – аніматорів та пригощання. Охочим пропонували зібратись о 12:00 4 жовтня на зупинці громадського транспорту ЖК «Кольоровий бульвар» в місті Чорноморськ, щоб скористатись послугами безкоштовного автобусу. Згідно з цим же повідомленням, на безоплатній основі також пропонувались розваги.

У цей день, 4 жовтня, спостерігач ОПОРИ самостійно добрався до етнопарку «Нью-Васюки», щоб перевірити інформацію щодо проведення ймовірного агітаційного заходу. Приблизно о 12:30 біля входу до етнопарку, на парковці, він помітив автобус з написами: «Бесплатный маршрут. За майбутнє. Василь Гуляев с заботой о людях», а біля входу – натовп людей з дітьми. Василь Гуляев є кандидатом в міські голови міста Чорноморськ від місцевої організації партії «За Мабутнє».

У одного з присутніх біля входу чоловіків спостерігач помітив друкований матеріал, схожий на квиток з символікою, подібною до тієї, що використовується кандидатами від місцевої організації політичної партії «За майбутнє» в агітаційних матеріалах. Спостерігач ОПОРИ підійшов до цього чоловіка з наміром розпитати про квиток, на що отримав відповідь, що це дійсно безкоштовний квиток до етнопарку.

Після цього спостерігач попрямував сфотографувати автобус, однак у цей момент до нього підійшов Василь Волошинов, кандидат у депутати Чорноморської міської ради, висунутий місцевою організацією політичної партії «За майбутнє» та запропонував спостерігачеві заплатити, аби той не відвідував партійні заходи.

Спостерігач ОПОРИ відмовився від цієї пропозиції, після чого, за його словами, кандидат почав примушувати спостерігача до подальшого припинення ним реалізації його прав офіційного спостерігача. Крім того, до спостерігача підійшли ще двоє чоловіків – Андрій Левченко, кандидат у депутати Чорноморської міської ради, висунутий місцевою організацією політичної партії «За майбутнє» та ще один невідомий чоловік. Вони почали говорити спостерігачеві, щоб той покинув захід і не проводив відеозйомку.

Після цього спостерігач звернувся до Приморського відділу поліції в м. Одесі із заявою щодо ознак кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 160 Кримінального кодексу України (пропозиція офіційному спостерігачеві припинити передбачену Виборчим кодексом реалізацію виборчих прав за грошову винагороду) та ч. 1 ст. 157 Кримінального кодексу (примушування офіційного спостерігача до припинення реалізації права на здійснення спостереження).

Відповідно до ч. 9 ст. 60 Виборчого кодексу України офіційний спостерігач від громадської організації має право бути присутнім на зустрічах кандидатів, їх довірених осіб, представників, уповноважених осіб партій (організацій партій) - суб'єктів виборчого процесу з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах, а також здійснювати фото-, відеозйомку та аудіозапис.

Виборчі спори в Одеській області

З 25 вересня і станом на 20 жовтня в Одеській області розглядалось 96 виборчих спорів. 62 рішення Одеського окружного адміністративного суду оскаржувались в апеляційній інстанції. З 96 виборчих спорів 82 стосувались рішень територіальних виборчих комісій на етапі висування та реєстрації кандидатів. Один спір стосувався реєстрації довірених осіб кандидатів, ще 5-ть інших питань діяльності територіальних виборчих комісій, в тому числі, питання дострокового припинення повноважень членів територіальної виборчої комісії. В одному спорі оскаржувалась протиправність рішення про утворення ДВК.

Практика розгляду спорів щодо відмов в реєстрації на підставі технічних помилок в поданих на реєстрацію документах

28 справ, що розглядались судами Одеської області стосуються оскарження рішень ТВК про відмову в реєстрації кандидатів з мотивуванням комісіями своїх рішень помилками та неточностями в поданих місцевими організаціями партій документах, 10 були оскаржені в апеляційній інстанції. **По 25-ти з таких справ судом встановлено протиправність рішень ТВК та скасовано відповідні постанови.** При вивчені обставин справ суд спирався на недотримання територіальними виборчими комісіями положень Виборчого кодексу щодо звернень до місцевих організацій партій та кандидатів стосовно виправлення виявлених помилок та неточностей виявлених в поданих документах на реєстрації. **У трьох справах відмовлено в задоволенні позовних вимог.**

У справі 420/9855/20 та 420/10357/20 місцева організація партії політична партія Народ оскаржувала рішення Таїрівської селищної ТВК Одеського району про відмову в реєстрації всіх кандидатів та повторне рішення про відмову в реєстрації, яке було винесено ТВК після скасування першого рішення судом. Постанова ТВК, зокрема, мотивована відсутністю на електронному носії передвиборної програми організації партії (в першій справі), невідповідністю підходу до виготовлення фотокарток, розміру фотокарток вимогам законодавства, невідповідністю підходу до зазначення місця проживання, невідповідністю зазначення в виборчих списках місця роботи та займаних посад кандидатів.

В першій справі суд першої інстанції відмовив в задоволенні позовних вимог, проте за результатами апеляційної скарги рішення ТВК було скасовано та було прийняте рішення про задоволення позовних вимог місцевої організації партії. ТВК повторно відмовила в реєстрації місцевій організації партії з тих же підстав, друге рішення ТВК також було оскаржено (справа 420/10357/20). В другій справі за результатами вивчення фотокарток кандидатів, вимог до фотографій, вивчення законодавства стосовно підходу до зазначення місця проживання, зазначень посади та місця роботи суд відмовив організації партії в задоволенні позовних вимог. При розгляді справи, в частині оформлення фотокарток суд спирався на Наказ Міністерства внутрішніх справ України №875 від 18.10.2019 року «Про затвердження вимог до від цифрованого обличчя особи,

фотокарток, що подаються для оформлення або обміну документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України, чи спеціальний статус особи, та фотографічного зображення на них». При вивченні питання стосовно зазначення місця проживання кандидатів суд спирався на Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».

«судом встановлено, що подані Регіональною організацією Політичної Партії «НАРОД» в Одеській області фотографії кандидатів у депутати не відповідають встановленим п.11 ч.1 статті 222 Виборчого кодексу України вимогам, а саме, розмір фотокарток 5x7,5 сантиметрів, замість 4x6 сантиметрів. Розмір фотокарток порушено, як на паперових носіях так і в електронному вигляді. <...> з наданих Регіональною організацією Політичної Партії «НАРОД» в Одеській області фотографій вбачається, що зображення осіб не є чіткими, допускається ефект «червоних очей», не дотримано вимоги щодо вертикального положення особи, що фотографується, на деяких фото чітко видно редагування, зокрема, обличчя людини не співпадає з шиєю та коміром сорочки, особи на фото з відкритими посмішками або вирізані з сумісних фото, тощо (а.с.73-74) <...>Таким чином, суд дійшов висновку про недотримання Регіональною організацією Політичної Партії «НАРОД» вимог статті 222 Виборчого кодексу України, а твердження позивача про надання 07.10.2020 року фотографій кандидатів у депутати розміром 4x6 сантиметрів, під час судового розгляду справи не знаходять свого підтвердження.»

Справи, в яких вивчалось питання строків внесення документів на реєстрацію кандидатів

В двох справах в Одеській області розглядалися питання строків внесення подань для реєстрації кандидатів, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова. У справі 420/9717/20 Одеська обласна організація партії «Слуга Народу» оскаржувала правомірність рішення про реєстрацію виборчих списків місцевої організації партії Одеською обласною ТВК, у справі 420/9856/20 кандидат на посаду Одеського міського голови Моріс Ібрагім оскаржував правомірність рішення про реєстрацію виборчих списків зазначеної місцевої організації партії Одеською міською ТВК. В обох випадках судом було визнано протиправними та скасовано рішення ТВК про реєстрацію виборчих списків кандидатів на підставі порушення строків для подання документів до відповідних ТВК. За свідченнями частини членів обох ТВК, а також представників місцевої організації партії документи були подані до обох ТВК наприкінці доби 24 вересня 2020 р. В обох випадках судом було встановлено що згідно із журналами реєстрації вхідної кореспонденції документи були внесені до обох ТВК 25 вересня, тобто з порушенням строку, встановленого ч.2 ст. 227 ВК України. В обох справах суд у своїх рішеннях звертав увагу на розбіжності в свідченнях свідків під час з'ясування обставин щодо строків подання документів на реєстрацію.

«Суд звертає увагу, що під час допиту свідків та офіційного з'ясування обставин справи свідкам зазначено абсолютно різні покази стосовно одних тих же фактів» - зазначено в рішенні Одеського окружного адміністративного суду у справі 420/9856/20.

У випадку з оскарженням рішення про реєстрацію виборчих списків кандидатів в депутати Одеської міської ради, висунених місцевою організацією партії Блок Дмитра Голубова (справа 420/9856/20) судом також було встановлено порушення порядку внесення грошової застави. По обом справам П'ятий апеляційний адміністративний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції.

Після прийняття Одеською міською ТВК 11 жовтня повторного рішення про реєстрацію кандидата на посаду Одеського міського голови Дмитра Голубова, воно також було оскаржено до суду (справа 420/10437/20). 13 жовтня рішення ТВК було визнано протиправним та скасоване, судом встановлено факт одноразового грубого порушення законодавства територіальною виборчою комісією. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції ще не розглянута.

Оскарження рішень та дій Кароліно-Бугазької сільської ТВК Білгород-Дністровського району та Білгород-Дністровської районної ТВК.

37 виборчих спорів, що розглядались судами Одеської області стосуються рішень та дій Кароліно-Бугазької сільської ТВК Білгород-Дністровського району. В 36 спорах рішення ТВК були визнані протиправними та скасовані. ТВК зверталась з 14-ма апеляційними скаргами, за розглядом яких рішення суду першої інстанції були залишені без змін.

В більшості судових (33 з 35) справ оскаржувались однотипні рішення СТБК щодо відмови в реєстрації кандидатів, а також скасування реєстрації кандидатів. Зокрема, в 14-ти судових спорах було оскаржено рішення ТВК про скасування реєстрації кандидатів на підставі встановлення факту порушення загального порядку висування щодо одночасного висування (чч.4, 5 ст.216 ВК України). ТВК мотивувала рішення надходженням повідомлень про реєстрацію кандидатів на виборах в територіальних громадах Донецької області. В усіх випадках судом встановлено відсутність таких повідомлень.

До прикладу, в рішенні суду у справі 420/10283/20 зазначається наступне:

*«Відповідно до відомостей з офіційного веб-порталу Центральної виборчої комісії щодо зареєстрованих кандидатів у депутати Гродівської селищної об'єднаної територіальної громади Покровського району Донецької області, що містяться за посиланням «ІНФОРМАЦІЯ_1», ОСОБА_1 відсутній у переліку кандидатів у депутати Гродівської селищної об'єднаної територіальної громади Покровського району Донецької області.
<...>*

З матеріалів справи вбачається, що відповідно до наданого листа Гродівської селищної територіальної виборчої комісії Покровського району Донецької області у відповідь на запит адвоката від 07.10.2020 року було повідомлено, що листування між Гродівською селищною територіальною виборчою комісією Покровського району Донецької області та Кароліно-Бугазькою сільською територіальною виборчою комісією Білгород-

Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. Громадянська мережа ОПОРА проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено 188 спостерігачів по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих діляниць та захищають виборчі права громадян.

Дністровського району Одеської області в період часу з 01.08.2020 року по теперішній час не здійснювалось.

З урахуванням зазначеного, на думку суду, при прийнятті постанови від 06.10.2020 року № 138 «Про скасування реєстрації кандидата у депутати Кароліно-Бугазької сільської об'єднаної територіальної громади висунутого місцевою організацією політичної партії «ДОВІРЯЙ ДІЛАМ», якою було скасовано реєстрацію кандидата у депутати Кароліно-Бугазької сільської об'єднаної територіальної громади по багатомандатному виборчому округу № 4 ОСОБА_1, Кароліно-Бугазька сільська територіальна виборча комісія Білгород-Дністровського району Одеської області діяла не на підставі, не в межах повноважень та не у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Ще в 3-х справах оскаржується бездіяльність Кароліно-Бугазької сільської ТВК щодо невнесення змін до постанови про затвердження тексту виборчого бюлетеня, після того, як за результатами розгляду в суді були визнані протиправними та скасовані постанови сільської ТВК про скасування реєстрації кандидатів, а комісія відповідні зміни до тексту виборчого бюлетеня не внесла.

У справах 420/10788/20 та 420/10803/20 позовні вимоги були задоволені частково: визнана бездіяльність та зобов'язано комісію внести зміни до тексту виборчого бюлетеня. Відмовлено, в задоволенні позовних вимог щодо передруку виборчих бюлетенів відмовлено. Зокрема, в рішенні у справі 420/10803/20, де позивалось одразу 10 кандидатів, суд посилається на недоведеність факту завершення друку виборчих бюлетенів.

В аналогічній за суттю справі 420/10798/20 в задоволенні позовних вимог було відмовлено, оскільки судом було встановлено, що станом на час прийняття постанови Кароліно-Бугазької сільської ТВК чинним було рішення про скасування реєстрації кандидата.

Серед справ, в яких оскаржуються рішення та дії Кароліно-Бугазької сільської ТВК у справі 420/10432/20 було скасовано дві постанови ТВК про реєстрацію довірених осіб кандидатів, постанову про затвердження тексту виборчого бюлетеня, про затвердження складу контрольної комісії за виготовленням виборчих бюлетенів, постанову про визначення пристрою для проведення жеребкування для включення кандидатур до складу ДВК, постанову про формування дільничних виборчих комісій. Підставою для такого рішення стали рішення в інших судових справах, якими було визнано протиправним та скасовано рішення Білгород-Дністровської районної ТВК про дострокове припинення повноважень частини членів Кароліно-Бугазької сільської ТВК (справа №420/10006/20) та про внесення змін до постанови про утворення сільських та селищних ТВК, якою було призначено нових членів сільської ТВК після дострокового припинення повноважень 7-ми членів комісії (справа №420/10276/20). Спираючись на скасування зазначених постанов Білгород-Дністровської районної ТВК у справі №420/10432/20 було встановлено неправомірність прийняття вищезазначених рішень

Кароліно-Бугазької сільської ТВК, оскільки участь в їх прийнятті брали члени комісії, введення до складу яких було визнано протиправним.

Приймаючи рішення про визнання протиправною та скасування постанови Білгород-Дністровської районної ТВК про дострокове припинення повноважень частини членів Кароліно-Бугазької сільської ТВК (справа №420/10006/20) суд встановив відсутність належним чином встановлених та задокументованих порушень з боку частини членів сільської ТВК.

«Окрім вищевикладеного, суд враховує, що відповідно до п.9 ч.4 ст.208 ВК України підставою для дострокового припинення повноважень члена територіальної виборчої комісії є систематичне невиконання покладених на нього обов'язків або одноразове грубе порушення ним законодавства України про місцеві вибори, що встановлено рішенням суду або рішеннями виборчої комісії, яка утворила відповідну комісію (сформувала її склад), двома і більше неявками на засідання виборчої комісії без поважних причин або неявкою на засідання виборчої комісії у день голосування.

З аналізу вказаної норми випливає, що систематичне невиконання обов'язків членом комісії або одноразове грубе порушення ним законодавства про місцеві вибори мають бути встановлені або рішенням суду, або декількома рішеннями виборчої комісії, оскільки стосовно виборчої комісії слово «рішення» вжито у множині.

Проте, з матеріалів справи не вбачається встановлення вищевказаних обставин ані судовим рішенням, що набрало законної сили на час прийняття відповідачем оскаржуваної постанови, ані щонайменше двома рішеннями комісії.» - зазначено в рішенні суду у цій справі.

За результатами розгляду апеляційної скарги Білгород-Дністровської районної ТВК рішення суду першої інстанції у цій справі було залишено без змін.

У справі про визнання протиправною та скасування постанови Білгород-Дністровської районної ТВК про внесення змін до постанови про утворення сільських та селищних ТВК (справа № 420/10276/20) судом було встановлено відсутність повідомлення організації партії про дострокове припинення повноважень члена сільської ТВК та, таким чином, позбавлення організації партії права подати нову кандидатуру до включення до складу ТВК за її поданням, оскільки зазначеним рішенням районна ТВК включала до складу Кароліно-Бугазької сільської ТВК за поданням голови районної ТВК, спираючись на відсутність внесених подань кандидатур до складу СТБК від організацій партій. У цій справі за результатами двох апеляційних скарг рішення суду першої інстанції було залишено без змін.

16 жовтня Одеським окружним адміністративним судом було розглянуто позов низки місцевих організацій партій, а також членів Кароліно-Бугазької сільської територіальної виборчої комісії з вимогою дострокового припинення повноважень Білгород-

Дністровської районної територіальної виборчої комісії (справа № 420/10733/20). Позовні вимоги позивачі обґрунтовували судовими рішеннями, якими визнані протиправними рішення Білгород-Дністровської районної ТВК. В задоволенні позовних вимог було відмовлено. Рішення суду мотивоване тим, що самого факту встановлення протиправності рішення територіальної виборчої комісії недостатньо для встановлення одноразового чи грубого порушення з боку ТВК, а також наявністю повноваження для припинення повноважень всього складу ТВК в комісії вищого рівня.

«Таким чином, зважаючи на вищевикладене та з урахуванням сукупності доказів, суд дійшов висновку щодо необґрунтованості позовних вимог, оскільки звернувшись до суду з даним адміністративним позовом, позивачі не надали до суду належних та допустимих доказів встановлення факту одноразового грубого або систематичних порушень відповідачем Конституції України, Виборчого Кодексу та законів України, невиконання рішень виборчої комісії вищого рівня, у зв'язку з чим відповідно відсутності законодавчо передбачені підстави для задоволення даного адміністративного позову», - йдеться в рішенні суду

18 жовтня за позовом цих же організацій партій прийнято рішення у справі № 420/10800/20. В цій справі позивачі просили визнати протиправними та скасувати дві нові постанови Білгород-Дністровської районної ТВК щодо внесення змін до складу сільських та селищних ТВК, що були прийняті 12 жовтня. Позивачі також просили встановити факт одноразового грубого порушення з боку РТВК. Позов був задоволений частково: постанови визнані протиправними та скасовані, в задоволенні решти було відмовлено. В цій справі судом знов було встановлено порушення з боку комісії порядку внесення змін до складу сільської ТВК.

Розгляд питання щодо дійсності паспорта громадянина України

У справі № 420/9575/20 оскаржувалось рішення Фонтанської сільської територіальної виборчої комісії про реєстрацію кандидата на посаду сільського голови іншим кандидатом на посаду сільського голови. Позивач просив суд визнати протиправною та скасувати рішення Фонтанської сільської ТВК про реєстрацію іншого кандидата на посаду сільського голови. Позовні вимоги позивач обґрунтовував посиланням на інформацію про те, що паспорт громадянина України, яким посвідчується особа іншого зареєстрованого кандидата на момент подання його копії до сільської ТВК не був дійсним, оскільки кандидат досяг 25 років проте, до паспорту громадянина України не була вклеєна фотокартка по досягненню 25 років. За результатами розгляду справи позов було задоволено, рішення сільської ТВК визнано протиправним та скасовано. Рішення суду мотивоване тим, що факт недійсності паспорта громадянина України виявляється територіальною виборчою комісією при подачі кандидатом документів для реєстрації під час особистого пред'явлення паспорта громадянина України.

«Суд погоджується з доводами відповідача, що надання виборчій комісії під час реєстрації кандидата копії третьої сторінки паспорту Виборчий кодекс України не передбачає.

Однак, як вже встановлено судом однією з необхідних умов для реєстрації особи кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови, висунутого шляхом самовисування є особисте пред'явлення ним документа, передбаченого частиною першою статті 8 Виборчого кодексу України, яким відповідно до ч.1 ст.8 цього Кодексу є паспорт громадянина України (у вигляді паспортної книжечки або картки). <...> Зважаючи на те, що факт недійсності паспорта вважається виявленим при його пред'явленні для реєстрації особи кандидатом на посаду сільського голови, надання третьою особою разом із заявою про реєстрацію кандидатом на посаду Фонтанського сільського голови Одеського району Одеської області копії 1 і 2 акр недійсного документа не є доказом виконання особою, яка має намір зареєструватись вимог ст.224 Виборчого кодексу України.»

За результатами розгляду справи в апеляційній інстанції рішення суду першої інстанції було залишено без змін.

Оскарження рішення Суворівської районної в місті Одеса територіальної виборчої комісії про утворення дільничних виборчих комісій

У справі № №420/10527/20 за позовом місцевої організації партії Слуга Народу оскаржувалось рішення Суворівської районної в місті Одеса територіальної виборчої комісії про утворення ДВК на території району в місті. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначав, що при аналізі керівного складу дільничних виборчих комісій утворених Суворовською у місті Одесі районною територіальною виборчою комісією ним виявлено факт порушення принципу рівності виборчих прав. Суд при розгляді справи прийняв аргументи позивача.

Так, під час розгляду справи судом було встановлено, що Суворовською районною у м. Одесі територіальною виборчою комісією надано пріоритетне право призначення керівного складу дільничних виборчих комісій окремим суб'єктам внесення кандидатур до складу ДВК, а решта суб'єктів внесення подання кандидатур до складу ДВК взагалі не була представлена в керівному складі ДВК, або ж отримала незначну кількість представників керівного складу ДВК.

Позовні вимоги позивача були задоволені частково. Задоволено вимоги щодо визнання протиправними дій Суворовської районної у м. Одесі територіальної виборчої комісії Одеської області щодо формування складу дільничних комісій 08 жовтня 2020 року № 511340 – 511434 та визнання протиправною та скасування відповідної постанови районної в місті ТВК про утворення дільничних виборчих комісій. Суд також забов'язав комісію повторно повторно розглянути подання місцевих організацій політичних партій, які надійшли до Суворовської районної у місті Одесі територіальної виборчої комісії, щодо включення кандидатур до складу дільничних виборчих комісій № 511340 - 511434. Не було задоволено позовної вимоги щодо забов'язання Одеської міської ТВК достроково припинити повноваження всього складу Суворівської районної в місті Одесі ТВК.

Суворівська районна в місті Одеса територіальна виборча комісія звернулася з апеляційною скаргою до П'ятого окружного адміністративного суду. При розгляді справи колегія суддів дійшла до наступного висновку:

«Оцінюючи викладене в сукупності, апеляційний суд вважає, що правильне по суті судове рішення та не може бути відступлено від принципу правової визначеності лише задля правового пуризму, судове рішення може бути скасоване лише з метою виправлення істотної судової помилки., а суд першої інстанції в цілому правильно та у достатньому обсязі встановив обставини справи, і ухвалив судове рішення, але із порушенням процесуального права, не зазначивши у судовому рішенні дільничну виборчу комісію № 511448, що вказує на невідповідність висновків суду обставинам справи та призвело до частково невірною вирішення справи, є підставою в порядку п.3 ч.1 ст.317 КАС України для часткового задоволення апеляційної скарги, та відповідної зміни рішення суду першої інстанції».

17 жовтня апеляційна скарга була задоволена частково: було внесено зміни в резульативну частину рішення суду першої інстанції, а саме: «Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 14 жовтня 2020 року змінити додавши до другого та четвертого абзаців резолютивної частини вказаного судового рішення після номеру 511434 кому(,) та номер « 511448».

Справи по дотриманню положень щодо ґендерної квоти

1. Місцева організація партії Сила і Честь оскаржувала два рішення Подільської міської ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів, оскільки комісія двічі відмовила цій партії в реєстрації всіх кандидатів через недотримання ґендерної квоти (справи №№ 420/9701/20, 420/10221/20).

2. Місцева організація партії Наш Край оскаржувала рішення Куяльницької сільської ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9758/20)

3. Місцева організація партії Українська морська партія С. Ківалова оскаржувала рішення Одеської міської ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9763/20)

4. Окремий кандидат, а також місцева організація партії «Довіряй Ділам» оскаржували рішення Ананівської міської ТВК про реєстрацію єдиного та територіальних виборчих списків кандидатів, що були висунені місцевою організацією партії ВО «Батьківщина» (справи №№ 420/9853/20 та 420/9880/20)

5. Місцева організація партії Блок Едуарда Гурвіца оскаржувала Одеської міської ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9841/20)

6. Місцева організація **Партії Пенсіонерів України** оскаржувала **Одеської міської ТВК** про відмову в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9914/20)

7. Окремий кандидат оскаржував рішення **Арцизької міської ТВК** про реєстрацію єдиного та територіальних виборчих списків **кандидатів**, що були висунені місцевою організацією партії **Наш Край** (справа № 420/9765/20)

8. Місцева організація партії **ВО «Батьківщина»** оскаржувала рішення **Вилківської міської ТВК** про реєстрацію єдиного та територіальних виборчих списків **кандидатів**, що були висунені місцевою організацією партії **Опозиційна платформа – За Життя** (справа № 420/9904/20)

9. Місцева організація партії **Наш Край** оскаржувала рішення **Южненської міської ТВК** про відмову в реєстрації всіх кандидатів (420/10020/20)

10. Місцева організація партії **Наш Край** оскаржувала рішення **Одеської міської ТВК** про відмову в реєстрації всіх кандидатів (420/10019/20)

11. Місцева організація партії **Європейська солідарність** оскаржувала рішення **Подільської міської ТВК** про реєстрацію виборчих списків місцевої організації партії **Сила і Честь** (справа №420/10732/20). Рішення ТВК приймалось на виконання рішення суду у справах №№ 420/9701/20, 420/10221/20. В задоволенні позовних вимог організації партії відмовлено. У цій справі суд посилався на рішення у попередніх справах, а також встановленість в попередніх справах обставин, які оскаржуються.

З 13 перерахованих справ 9 оскаржувались в апеляційній інстанції, проте лише в одному випадку по справі було прийнято нове рішення (позов місцевої організації партії **Наш Край** до **Одеської міської ТВК**, справа №420/10019/20).

Втім це ж рішення 13 жовтня було [переглянуто за новими обставинами](#), що раніше не були відомі суду. П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував своє попереднє рішення та вніс зміни в мотиваційну частину [рішення суду першої інстанції](#), яким було задоволено позов місцевої організації партії **Наш Край** про визнання протиправною, скасування постанови про відмову в реєстрації та зобов'язання **Одеської міської ТВК** зареєструвати кандидатів від місцевої організації партії. В цьому випадку організація партії оскаржувала рішення міської ТВК, посилаючись на технічні помилки та неточності, які були допущені при формуванні документів, включаючи єдиний та територіальні виборчі списки. Організація партії позов серед іншого обґрунтовувала тим, що після подачі документів до ТВК для реєстрації зверталась із заявою про уточнення раніше поданих документів, в яких подавала «коректні» виборчі списки.

В цілому, окрім згаданої справи, імовірно порушення порядку висування в частині дотримання гендерної квоти розглядались як наслідок технічної помилки в п'яти справах:

- Оскарження місцевою організацією партії Українська морська партія С. Ківалова відмови Одеською міською ТВК в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9763/20). Судом скасовано рішення Одеської міської ТВК та зобов'язано комісію зареєструвати кандидатів. Рішення суду першої інстанції було підтверджено за результатами розгляду апеляційної скарги Одеської міської ТВК.
- Оскарження правомірності рішення Ананьївської міської ТВК про реєстрацію кандидатів в депутати, висунених місцевою організацією ВО «Батьківщина» (справи 420/9853/20 та 420/9880/20). В обох випадках в задоволенні позовних вимог щодо скасування рішення про реєстрацію було відмовлено. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції у справі 420/9853/20 без змін в результивній частині, хоча і були внесені зміни в мотиваційну.
- Оскарження місцевою організацією партії Блок Едуарда Гурвіца рішення Одеської міської ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів (справа № 420/9841/20). Судом скасовано рішення Одеської міської ТВК та зобов'язано комісію зареєструвати кандидатів. Рішення суду першої інстанції було підтверджено за результатами розгляду апеляційної скарги Одеської міської ТВК.

При цьому у справі № 420/9841/20 суддею П'ятого адміністративного суду Бойком А.В. викладено [окрему думку](#) до Постанови колегії суддів за результатами розгляду апеляційної скарги Одеської міської ТВК щодо скасування рішення ТВК про відмову в реєстрації всіх кандидатів до Одеської міської ради, висунених місцевою організацією партії Блок Едуарда Гурвіца було висловлено окрему думку. Суддя не погоджувався із логікою колегії суддів щодо розгляду питання дотримання гендерної квоти як технічної помилки:

«нормами діючого Виборчого кодексу України чітко регламентовано порядок висування кандидатів у депутати міських, сільських, селищних рад (територіальних громад з кількістю виборців 10 тисяч і більше), який включає в себе, зокрема, і визначення на зборах, конференції організації партії під час формування відповідних списків черговості (порядкових номерів) кандидатів у єдиному виборчому списку та у територіальних виборчих списках. При цьому, саме затверджені на такій конференції списки і підлягають поданню до територіальної виборчої комісії. Виборчим кодексом України не передбачено можливості вносити у вже сформовані та затверджені на конференції, скріплені підписом та печаткою списки будь-які зміни, здійснювати формування нових списків із визначенням іншої черговості кандидатів»

Роз'яснення ЦВК щодо застосування гендерної квоти від 2015 року

47

Довідково: Спостереження ОПОРИ спрямоване на незаангажовану оцінку процесу підготовки та проведення виборів, сприяння чесним та вільним виборам, попередження порушень. **Громадянська мережа ОПОРА** проводить масштабну кампанію спостереження за черговими місцевими виборами, які відбудуться 25 жовтня. До спостереження залучено **188 спостерігачів** по всій країні, а в день голосування до них долучаться короткотермінові спостерігачі. Крім того, ОПОРА також моніторить використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації, а громадські омбудсмени досліджують вільний доступ до виборчих дільниць та захищають виборчі права громадян.

В окремих випадках (справи №№ 420/9841/20 та 420/9701/20) розгляд питання дотримання гендерної квоти здійснювався з посиланням на роз'яснення ЦВК, затверджені постановою №362 від 23 вересня 2015 року з подальшими змінами. Згідно із цими Роз'ясненнями недотримання вимоги представництва осіб однієї статті у виборчих списках на місцевих виборах не є підставою для відмови в реєстрації висунених кандидатів.

«суд враховує, що станом на момент прийняття оскаржуваної постанови були чинними роз'яснення Центральної виборчої комісії, затверджені постановою №362 від 23.09.2015 року, з подальшими змінами, якими Центральною виборчою комісією роз'яснено, що відмова в реєстрації кандидатів у депутати у багатомандатному виборчому окрузі з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад з підстав недотримання положення Закону щодо представництва осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах на підставі пункту 1 частини першої статті 46 Закону не допускається» - йдеться в [рішенні Одеського окружного адміністративного суду у справі 420/9841/20](#).

Питання виборчої системи

У справі № 420/9904/20 за позовом місцевої організації партії ВО «Батьківщина» розглядалась правомірність реєстрації єдиного та територіальних виборчих списків від місцевої організації партії Опозиційна платформа – За Життя на виборах до Вилківської міської ради. Вирішуючи спір, [суд посилався](#) в тому числі і на відомості Державного реєстру виборців щодо кількості виборців в громаді для з'ясування питання виборчої системи, та, відповідно, виду виборчої квоти, яка має бути застосована при висуванні виборчого списку організації партії.

«Дотримання принципу пропорційності особливо важливе при прийнятті рішень або вжитті заходів, які матимуть вплив на права, свободи та інтереси особи. Метою дотримання цього принципу є досягнення розумного балансу між публічними інтересами, на забезпечення яких спрямовані рішення або дії суб'єкта владних повноважень, та інтересами конкретної особи. Принцип пропорційності зокрема передбачає, що: здійснення повноважень, як правило, не повинно спричиняти будь - яких негативних наслідків, що не відповідали б цілям, які заплановано досягти; якщо рішення або дія можуть обмежити права, свободи чи інтереси осіб, то такі обмеження повинні бути виправдані необхідністю досягнення більш важливих цілей; несприятливі наслідки для прав, свобод та інтересів особи внаслідок рішення чи дії суб'єкта владних повноважень, повинні бути значно меншими від тієї шкоди, яка могла б настати за відсутності такого рішення чи дії; для досягнення суспільно-корисних цілей необхідно обирати найменш шкідливі засоби.

На підставі викладеного, враховуючи, що кількість виборців територіальної громади Вилківської міської ради зовсім трохи перевищує 10 тисяч осіб, при цьому,

суд звертає увагу, що цифра щодо кількості виборців 10 424, наведена у Додатку 11 до постанови Вилківської міської територіальної виборчої комісії від 05.09.2020 року № 7, є ОРІЄНТОВНОЮ, відтак застосування до спірних правовідносинах норми ч. 7 ст. 220 Виборчого кодексу України (щодо дотримання гендерного принципу під час формування переліку кандидатів) відповідає принципам пропорційності та розумності».

Не було переглянуто цей аргумент і при [розгляді справи П'ятим апеляційним адміністративним судом](#):

«Досліджуючи правильність застосування судом першої інстанції норм матеріального права щодо дотримання Одеською регіональною організацією політичної партії "Опозиційна платформа - За життя" гендерної квоти, колегія суддів дійшла висновку, що є обґрунтованою позиція суду першої інстанції, що обмеження особи бути обраною повинно бути розумним і співрозмірним цілям й завданням закону. З огляду на наступне, є на думку суду апеляційної інстанції, правильним, з правової точки зору, вивчення судом першої інстанції обставин орієнтовної кількості виборців на виборчих дільницях Вилківської міської територіальної виборчої комісії.»

У справах 420/9880/20 та 420/9853/20 щодо оскарження правомірності прийняття рішення Ананьївською міською ТВК про реєстрацію єдиного та територіальних виборчих списків кандидатів, висунених місцевою організацією партії ВО «Батьківщина» визначалось відсоткове співвідношення кандидатів обох статей у списках, а недотримання черговості розміщення кандидатів не вбачається порушенням ч.9 ст.219 ВК України.

«Згідно єдиного виборчого списку загальна кількість чоловіків складає 15, жінок - 10, що у відсотковому співвідношенні складає 60 відсотків та 40 відсотків відповідно.

Невідповідність в окремих п'ятірках дотримання гендерної квоти, за умови дотримання гендерної квоти в єдиному виборчому списку в цілому, не може бути підставою для відмови в реєстрації кандидатів в депутати Одеської обласної організації Всеукраїнського об'єднання Батьківщина, оскільки відсутні помилки і неточності, в поданих на реєстрацію документах, які б були перешкодою для розуміння змісту викладених відомостей та підставою для відмови в реєстрації кандидатів у депутати», - [йдеться в рішенні суду першої інстанції](#) у справі 420/9853/20.

Схожий текст міститься [в рішенні суду](#) у справі 420/9880/20:

«Зокрема, загальна кількість чоловіків складає 15 осіб, жінок 10 осіб, що у відсотковому співвідношенні складає 60 відсотків та 40 відсотків, відповідно.

*Враховуючи вищевикладене, суд дійшов висновку, що **невідповідність в окремих п'ятірках виборчого списку дотримання гендерної квоти**, за умови дотримання гендерної квоти в єдиному виборчому списку у цілому, **не може бути підставою для відмови у реєстрації** кандидатів у депутати Одеської обласної організації Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», оскільки відсутні помилки і неточності у поданих на реєстрацію документах, які були б перешкодою для розуміння змісту викладених відомостей та підставою для відмови у реєстрації кандидатів у депутати».*

В обох випадках за результатами розгляду справ в апеляційній інстанції рішення судів залишились без змін.

В цілому, з 23-х судових рішень у справах, які стосувались питань імовірних порушень порядку висунення в частині дотримання гендерної квоти, у 7-ми рішеннях судом встановлено факт недотримання вимог ч.9 ст.219 в виборчих списках організацій партій, та, відповідно наявність підстав для відмови в реєстрації кандидатів, висунених організаціями партій. Це оскарження місцевих організацій партій Наш Край відмов в реєстрації Куяльницькою сільською ТВК (справа 420/9758/20, перша та апеляційна інстанція), Одеською міською ТВК (справа 420/10019/20, рішення [92050146](#) в апеляційній інстанція, проте пізніше рішення було скасоване), Юженською міською ТВК (справа 420/10020/20, перша та апеляційна інстанція), а також оскарження місцевою організацією партії Партія Пенсіонерів України відмови в реєстрації кандидатів Одеською міською ТВК (справа 420/9914/20 перша та апеляційна інстанція). В усіх перерахованих випадках судом було підтверджено наявність підстав для відмови територіальними виборчими в реєстрації всіх кандидатів в депутати, висунених місцевими організаціями партій.